

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Pavla Richterková

NETRADIČNÍ HUDEBNÍ NÁSTROJE V HUDEBNÍ VÝCHOVĚ NA 1. STUPNI ZŠ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně z uvedené literatury a dalších informačních zdrojů.

V Olomouci dne 20. 6. 2022

Podpis:

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Jaromíru Synkovi, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a připomínky, trpělivost a podporu při jejím vytváření.

Obsah

Úvod.....	7
1 Hudební nástroje.....	9
1.1 Dělení hudebních nástrojů	10
1.2 Dětské hudební nástroje.....	12
1.2.1 Přínos dětských hudebních nástrojů pro dítě	12
2 Netradiční hudební nástroje.....	14
3 Hudební činnosti.....	15
3.1 Vokální činnosti.....	16
3.2 Instrumentální činnosti	16
3.3 Hudebně pohybové činnosti	18
3.4 Poslechové činnosti	19
4 RVP ZV.....	20
4.1. Umění a kultura	20
4.1.1 Hudební výchova	20
4.1.2 Výtvarná výchova	22
4.2 Člověk a svět práce	23
4.2.1 Pracovní činnosti	23
5 Zmapování literatury k dané problematice.....	26
5.1 Netradiční hudební nástroje	26
5.2 Hudební činnosti.....	30
6 Návrhy bloků pro jednotlivé třídy 1. st. ZŠ – výroba hudebních nástrojů a doprovodné aktivity	34
1. TŘÍDA	35
TAMBURÍNA	35
ČESNEKOVÉ STONKY	37
Zhodnocení práce s 1. třídou	39

Výroba tamburíny	39
Výroba česnekových stonků	40
2. TŘÍDA	42
BUBEN	42
KORKOVÉ PALIČKY	43
OŘECHOVÉ DŘÍVKO	45
Zhodnocení práce s 2. třídou	48
Výroba bubnu	48
Výroba ořechového dřívka	48
3. TŘÍDA	50
KAZOO	50
BASKYTARA	53
Zhodnocení práce s 3. třídou	55
Výroba kazoo	55
Výroba baskytary	56
4. TŘÍDA	57
NÁRAMEK S ROLNIČKAMI	57
OVOCNÁ KYTARA	60
Zhodnocení práce se 4. třídou	62
Výroba náramku s rolničkami	62
Výroba ovocné kytary	62
5. TŘÍDA	64
BUBNY	64
POLYSTYRENOVÉ PALIČKY	65
DŘEVĚNÝ BUBÍNEK	67
Zhodnocení práce s 5. třídou	69
Výroba bubnů	69

Výroba dřevěného bubínku.....	70
7 Celkové zhodnocení vytvořených materiálů po ověření v praxi	72
Závěr.....	73
Seznam použitých zdrojů	76
Literatura.....	76
Internetové zdroje	78
Seznam obrázků	82
Seznam příloh.....	83
Příloha č. 1 – Text pohádky – O deštníku, který neměl rád déšť’	I
Příloha č. 2 – Morseova abeceda	III
Příloha č. 3 – Text pohádky – Malá pohádka o hudebních nástrojích.....	IV
Příloha č. 4 – Noty Can Can –Jacques Offenbach	V
Příloha č. 5 – Fotodokumentace výroby tamburíny.....	VIII
Příloha č. 6 – Fotodokumentace výroby česnekových stonků.....	IX
Příloha č. 7 – Fotodokumentace výroby bubnu	X
Příloha č. 8 – Fotodokumentace výroby ořechového dřívka	XII
Příloha č. 9 – Fotodokumentace výroby kazoo	XIII
Příloha č. 10 – Fotodokumentace výroby baskytary	XV
Příloha č. 11 – Fotodokumentace výroby náramku s rolničkami	XVII
Příloha č. 12 – Fotodokumentace výroby ovocné kytary	XIX
Příloha č. 13 – Fotodokumentace výroby bubnů	XX
Příloha č. 14 – Fotodokumentace výroby dřevěného bubínku	XXI
Příloha č. 15 – Ukázky některých výrobků žáků	XXIII

Anotace

Úvod

Téma diplomové práce jsem si vybírala proto, abych vytvořila a ověřila další možnosti, jak připravit zábavné, tvořivé a hravé hodiny nejen hudební výchovy, ale i jiných předmětů např. pracovních činností, tělesné výchovy, prvouky a českého jazyka. Z oblasti hudební výchovy jsem si zvolila téma netradiční hudební nástroje, které nabízí řadu možností využití v mnoha předmětech na základní škole (dále jen ZŠ). Již dříve jsem s dětmi v rámci různých praxí a workshopů vyráběla hudební nástroje. Z vlastní zkušenosti proto vím, že děti rády využívají hudební nástroje a jakékoliv aktivity s nimi spojené. V neposlední řadě lze předpokládat, že náměty a poznatky zde uvedené budu moci v budoucnu sama využít jako učitelka na 1. stupni ZŠ.

Text diplomové práce se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola si klade za cíl shrnout některé obecné definice hudebních nástrojů. V druhé kapitole jsou netradiční hudební nástroje popsány z teoretického hlediska. Ve třetí kapitole je cílem představit hudební činnosti, kterým se potom dále věnuji v praktické části. Čtvrtá kapitola má za cíl zmínit nejdůležitější části *Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání* (dále jen RVP ZV) a očekávané výstupy týkající se hudebních nástrojů napříč vzdělávacími oblastmi – Umění a kultura a Člověk a svět práce. Poslední kapitola teoretické části přehledně shrnuje některé dostupné prameny, z nichž jsem čerpala při studiu a zpracování této problematiky.

Cílem praktické části je vytvořit tematické bloky, rozdělené podle jednotlivých ročníků 1. stupně ZŠ. Každý blok bude obsahovat popis pracovního postupu výroby dvou hudebních nástrojů včetně fotodokumentace. Ke každému hudebnímu nástroji budou uvedeny dvě aktivity, které s ním lze realizovat. Hudební nástroje budou moci žáci využívat při hudebních činnostech vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových i poslechových. Navržené činnosti mají potenciál rozvíjet u dětí hudební schopnosti a dovednosti.

V rámci bloků v praktické části bude jedním z hlavních cílů samotná výroba hudebních nástrojů, které vybírám podle určitých kritérií jako např. věková skupina, upoutání zájmu dětí, využití při dalších aktivitách, obtížnost výroby, dostupnost materiálu a jeho cena. Kromě výroby či sestavení nástroje je také záměrem nejen prohloubení vztahu dětí k tvůrčí manuální činnosti prostřednictvím práce s různými materiály a náradím, ale i vytváření a posilování vzájemných vztahů mezi dětmi a podpora schopnosti spolupracovat.

Inspirace a náměty v oblasti hudebních nástrojů čerpám z webových stránek a knižních publikací, které uvádím v seznamu literatury v závěru diplomové práce. Vytvořené náměty z praktické části budu ověřovat na ZŠ.

1 Hudební nástroje

První kapitola nás obecně seznámí s hudebními nástroji, obecnými definicemi, vznikem a vývojem v jednotlivých obdobích. V podkapitolách nám přiblíží rozdělení hudebních nástrojů a dětské hudební nástroje.

Věda zabývající se hudebními nástroji nazývá organologie. Pavel Kurfürst definuje hudební nástroj jako předmět, který umožňuje produkování hudebního zvuku. Tato definice splňuje hned několik požadavků. Vyplývá z ní, že se jedná o libovolnou neživou věc, která může nebo nemusí být upravená. Dalším požadavkem je zprostředkování hudebních zvuků.¹

Bert Oling a Heinz Wallish nám ve své knize představují, jak vznikaly hudební nástroje – např. z pracovních nástrojů – kupříkladu harfa sloužila původně jako vražedná zbraň. Postupem času vznikaly z pracovních nástrojů hudební. Hudební nástroje se vyskytovaly již ve starověku a středověku. Známým příkladem antického hudebního nástroje byl monochordon, který sloužil také jako pomůcka, s níž se vysvětlovaly intervaly. Do 15. století se hudební nástroje rozdělovaly podle použití a funkce. V té době ještě jim nebyla věnována z teoretického hlediska taková pozornost a nebylo jich tolik, aby je lidé mohli třídit podle zvuku, stavby nebo materiálu. Do období pozdního středověku byl nejvíce jako nástroj využíván lidský hlas a do popředí vystoupil zpěv, který byl doprovázen např. harfou, dechovými nástroji nebo varhanami. Hudební nástroje se využívaly hlavně k rituálům, při dvorských ceremoniích, náboženských obřadech nebo i při zastrasování nepřítele v bitvách (fanfáry, víření bubnů). Vytvářela se i hudba umělecká, a to zejména u dvora a v chrámech. V lidovém prostředí měla hudba důležitou roli především jako doprovod při zábavě a tanci. V období renesance se objevuje nový impuls pro stavbu hudebních nástrojů, hudebníci a hra na nástroje nabývají na významu. V 16. století se rozvíjela nauka o hudebních nástrojích samotných, vytvořila se také spousta pokynů ke hře na ně. Výraznější zastoupení instrumentální tvorby v období baroka umožnil mimo jiné i rychlý technický rozvoj nástrojů. Rovněž 19. století přineslo významný pokrok v oblasti hracích mechanik, instrumentář z tohoto období je často dodnes užívaný. První přehledný soupis hudebních nástrojů z jednotlivých období společně s jejich klasifikací se zrodil právě na konci 19. století. Tehdy se prosadil i vědecký přístup k hudbě.²

¹ KURFÜRST, Pavel. *Hudební nástroje*. Praha: Togga, 2002, s. 28.

² OLING, Bert a Heinz WALLISCH. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. Čestlice: Rebo, 2004, s. 30–31.

1.1 Dělení hudebních nástrojů

O kategorizaci hudebních nástrojů se lidé pokoušeli v dávných dobách. Čínští teoretikové nástroje dělili podle materiálů. Natjašátra (staroindický lexikon) rozděloval nástroje podle zvuku. Organologie byla až do období renesance zanedbávána. Do té doby není mnoho dochovaných záznamů.³

Jednotliví autoři klasifikací třídí hudební nástroje podle různých kritérií. Bert Oling a Heinz Wallish ve své knize *Encyklopedie hudebních nástrojů* zmiňují rozdělení hudebních nástrojů podle autora první klasifikace Jeana de Murise (1325) na:

- strunné nástroje,
- dechové nástroje,
- bicí nástroje.

V téže publikace najdeme také klasifikaci Sebastiana Virdunga (1511):

- nástroje rozeznívané lidským dechem nebo umělým proudem vzduchu,
- strunné nástroje,
- nástroje, které jsou zhotoveny z kovu nebo jiných znějících materiálů.

Členění hudebních nástrojů podle vzniku tónu a způsobu hry využili k rozdělení do několika skupin Alexandr Buchner a Jindřich Keller:⁴

- **Idiofony**, tj. nástroje samozvучné. Tón vzniká kmitáním celého nástroje úderem, třením. Příkladem této skupiny nástrojů je chrastítko.
- **Membranofony**, tj. nástroje blanzvучné. U těchto nástrojů tón vzniká kmitáním nějaké blány, příkladem membranofonu jsou bubny.
- **Chordofony**, tj. strunné nástroje. Tón se vytváří rozkmitáním nějaké struny drnkáním nebo trsáním. Příkladem strunného nástroje jsou housle.
- **Aerofony**, tj. nástroje vzduchové. U tohoto typu nástrojů vzniká tón kmitáním vzduchového sloupce, příkladem aerofonu je flétna.⁵

Se stejnými kategoriemi pracuje i často využívaná Sachsova–Hornbostelova klasifikace hudebních nástrojů z roku 1914, jejíž předností je variabilita ponechávající možnost dalšího rozšiřování a vytváření dalších nástrojových skupin.⁶ Pavel Kurfürst ve své knize *Hudební*

³ OLING, Bert a Heinz WALLISCH. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. Čestlice: Rebo, 2004, s. 31.

⁴ KURFÜRST, Pavel. *Hudební nástroje*. Praha: Togga, 2002. s. 32-33.

⁵ Tamtéž s. 30.

⁶ Tamtéž s. 90–109.

nástroje uvádí ještě řadu dalších dělení hudebních nástrojů podle různých autorů, např. Adolfa Špačka, který kromě již zmíněných vydělil ještě jednu skupinu nástrojů:

- **Elektrofony**, tj. elektrické nástroje, které můžeme rozdělit na čtyři podskupiny – elektroakustické (zvuk snímán mikrofonom), elektrofonické (zvuk tvořen elektromagneticky), elektronické (zvuk tvořen elektronicky a upravován) a kombinované.⁷

V již zmíněné publikaci najdeme také rozdělení hudebních nástrojů od Antonína Modra, který opět přidal k již zmíněným další tři skupiny hudebních nástrojů:

- **Mirlitony**, tj. blánové nástroje, příkladem je hřeben na vlasy s tenkým papírem.
- **Automatofony**, tj. mechanické hudební nástroje. Jedná se o hrací válec, ale samotný zvuk mohou vydávat například zoubky ocelového hřebene. Tento nástroj napodobuje více nástrojů nebo i celý orchestr. Automatofony reprodukuje hudební motivy, melodie. Příkladem je flašinet.
- **Korpofony** jsou zvláštní skupinou. Jedná se o zvuky vydávané pomocí lidského těla, příkladem je pískání ústy.⁸

Při hře na tělo či body percussion se využívá vlastní tělo jako jeden z prvních nástrojů, se kterým se dítě setkává nejdříve. Radíme sem např. pleskání, tleskání, dupání, luskání prstů, jež se často uplatňují při rytmicizaci.

Jako další se využívají věci denní potřeby a objevené předměty, které jsou svým zvukem zajímavé či zvláštní. Můžeme tedy rozdělit nástroje podle těchto kritérií:

- použitý materiál,
- způsob hry,
- způsob vytváření zvuku.⁹

Další možnost dělení podle zvukových prostředků, jež zahrnuje přirozeně i netradiční hudební nástroje, navrhl Hugh Davies:

- tradiční nástroje, jen je na ně hráno jiným způsobem než dříve,
- nalezené objekty, jedná se o předměty sloužící k něčemu jinému, než je hudba,

⁷ KURFÜRST, Pavel. *Hudební nástroje*. Praha: Togga, 2002, s. 140.

⁸ Tamtéž s. 29.

⁹ DRLÍČKOVÁ, Svatava. Netradiční hudební nástroje. In: KRUŽÍKOVÁ, Lenka a kol. *Hudební didaktika pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020, s. 30-31.

- home-made nástroje, jedná se o záměrně vytvořené předměty vydávající zvuk.¹⁰

1.2 Dětské hudební nástroje

Mezi dětské hudební nástroje řadíme zmenšeniny klasických hudebních nástrojů užívané často výhradně dětmi (např. zmenšený triangle, tympány) a jejich napodobeniny, jež pak často řadíme i mezi hračky. Obtížně budeme hledat takové hračky starší než z 20. století. Ze začátku je vyráběli hlavně otcové dětí, s obecnými vědomostmi a zkušenosti. Takto vytvořené nástroje využívaly jednoduché a snadno dostupné prostředky.¹¹

Nápad sestavení jednoduchých hudebních nástrojů vhodných pro děti zrealizoval Carl Orff ve 20. letech 20. století. Jeho hlavním cílem bylo spojování činností hudebních, tanečních i verbálních a výchova k hudbě od nejtělejšího věku. K rozvoji hudebně pohybového citění přispívají tanec, zpěv, řeč i rytmické hry. V dětském „instrumentáři“ najdeme jednoduché melodické i nemelodické bicí nástroje:

- Nemelodické: dřívka, rumbakoule, tamburína, rolničky, prstové činely, kastaněty, buben, dětské tympány atd.
- Melodické: xylofony, metalofony a zvonkohra.

Carl Orff získával inspiraci v historických a etnických hudebních nástrojích.¹²

1.2.1 Přínos dětských hudebních nástrojů pro dítě

Nejrůznější typy nástrojů se nevyužívají pouze v hudební oblasti, ale například i jako dorozumívací prostředek, k upevnování motorických dovedností a rozvoji pohybových zkušeností. V rámci aktivit ve skupině rozvíjejí sociální dovednosti např. při půjčování si hudebních nástrojů, manipulaci s nářadím při výrobě, nebo při společné aktivitě. Činnosti spojené s hudbou přispívají ke kreativitě a originalitě. Samotná hra s nástrojem podporuje rozvoj motorických dovedností (úchop předmětu). Žák si odnáší zkušenost, ze které může vycházet při dalších aktivitách. Otevírá se mu možnost k samostatnému bádání a přináší mu podněty k dalšímu objevování. Dalším přínosem je zážitek z výroby hudebního nástroje i další poznatky o sobě a svém těle. Děti si mohou vyzkoušet různé nářadí, se kterým se doposud

¹⁰ COUFALOVÁ, Gabriela, Ivo MEDEK a Jaromír SYNEK. *Hudební nástroje jinak: netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů: slyšet jinak*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2013, s.21.

¹¹ KURFÜRST, Pavel. *Hudební nástroje*. Praha: Togga, 2002, s. 899.

¹² KUBECOVÁ, Markéta, Marcela PEHELOVÁ, Marie SLAVÍKOVÁ, Veronika RŮŽIČKOVÁ a Hana VÁŇOVÁ. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 2017, s. 107–109

nesetkaly. Za pomoci hudebního nástroje mohou poznávat nové zvuky, rozvíjet se v různých hudebních dovednostech – sluchových, rytmických, instrumentálních.

Vedle Orffových nástrojů můžeme vyzkoušet hru na předměty a věci nalezené v domácnosti nebo nezvyklé pro hudební praxi. Z obyčejného předmětu se stává hudební nástroj v okamžiku, kdy jej používáme k vytvoření hudebního zvuku. Nástroje vyrobené z běžných předmětů jsou pro děti více poutavé svým ovládním, jež většinou nevyžaduje dlouhodobý nácvik.¹³

¹³ KUBECOVÁ, Markéta, Marcela PEHELOVÁ, Veronika RŮŽIČKOVÁ a Hana VÁŇOVÁ. *Další nástroje pro děti – příležitost pro vynalézavost a originalitu. Rozvíjíme hudební dovednosti dětí.* Praha: Raabe, 2017, s. 110–111.

2 Netradiční hudební nástroje

Netradiční hudební nástroje byly v mnoha případech vytvořeny laiky, např. řemeslníky z materiálu, který používali při práci, nebo vojáky. Jednalo se o nástroje z plechu, označované jako výrobky „z nouze“. Mezi lidmi se našli tzv. kutilové, kteří se snažili vyrobit něco, co zaujme okolí a našli se i tací, kteří toužili po slávě a považovali se za vynálezce, jejich výrobek měl být lepší než klasický. Mezi další tvůrce patřili umělečtí řemeslníci, jejichž výtvořby byly z netradičního materiálu a sloužily jako ozdoba. Poslední skupinu reprezentují výrobky tovární – dětské hračky např. z plechu, laminátu, překližky a plastu.¹⁴

Svatava Drlíčková píše v knize *Hudební didaktika pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním vzdělávání*, že zvuk může vzniknout i z kousku dřeva, kovu, plastu nebo jiného materiálu. Tyto zvuky dokáže dítě často tvořit samo.

Hudební pedagogika nám představuje několik bodů, jak by mohla výroba hudebních nástrojů děti obohatit:

- 1) Začínají chápat vztahy mezi výrobkem a materiálem, působením na nás a jeho funkcí.
- 2) Bádání nad formou řešení umožňuje dětem se kreativně rozvíjet.
- 3) Aktivní zapojení, věc si mohou vyzkoušet úplně sami.
- 4) Odstranění nebo zmírnění překážek pro ty, kteří mají obtíže s hrou na obvyklé nástroje.
- 5) Pozornost upoutá i běžný materiál, který má zvukové vlastnosti.
- 6) Rozvoj a získávání informací v rámci mezipředmětových vztahů.
- 7) K samotnému výrobku mají děti potom větší pouto, také jsou více aktivní v hrách spojených s výrobkem.¹⁵

¹⁴ DYGACZ, Adolf, 1979 cit. podle KURFÜRST, Pavel. *Hudební nástroje*. Praha: Togga, 2002, s. 924.

¹⁵ COUFALOVÁ, Gabriela, Ivo MEDEK a Jaromír SYNEK. *Hudební nástroje jinak: netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2013, s. 10.

3 Hudební činnosti

Hudební činnosti reagují na podněty z nervové soustavy. Podstatně se na tom podílejí emoce, hudební potřeby jedince a motivy propojené s cíli osobními nebo obecně lidskými. Do samotné hudební činnosti nezařazujeme aktivity výrobně-technického charakteru, naopak za ni považujeme vlastní komunikaci jedince s hudbou vyvíjející se v oblasti percepční, reprodukční či produkční, vyznačující se rysy duševními a týkající se chování. Hudební činnosti se tak odehrávají ve dvou rovinách:

- vnější, předmětná – tento typ hudebních aktivit vnímáme zrakem a sluchem (interpretační, improvizací či některé kompoziční aktivity),
- vnitřní, psychické – při tomto typu aktivit se v člověku odehrávají poznávací a emocionální děje, které jsou ovlivněny životními procesy v těle dané osoby a motivačními podněty.

Vnitřní a vnější činnost je realizována uceleně.

V rámci klasifikace hudebních činností je potřeba brát v potaz, zda se jedná o aktivity pro školní dítě či uměleckou sféru. Co se týká umělecké sféry, v hudební psychologii dělíme hudební činnosti na: skladatelské, interpretační, hudebně percepční a apercipční. Psychologická a pedagogická hlediska rozdělují školní hudební výchovu na činnosti: pěvecké (vokální), poslechové, instrumentální (nástrojové) a hudebně pohybové. Přístup dítěte k hudebnímu dílu můžeme vnímat v pěveckých, hudebně pohybových a instrumentálních činnostech. Rozlišujeme tři typy přístupu:

- percepční – dítě pozorováním jiné osoby vykonávající hudební činnost, vnímáním a kognitivními procesy nabývá prvních zážitků se zpěvem, pohybem, ...
- reprodukční – dítě provádí naučené učivo a dovednosti – zpěv osvojených písní, instrumentální hra na dětské nástroje, ...
- produkční – dítě si samo zvládá tvořit hudební schéma a k němu pohyb.¹⁶

V praktické části této práce jsou ke každému vyrobenému hudebnímu nástroji uvedeny dvě hudební aktivity, ve kterých lze daný hudební nástroj využít.

¹⁶ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 48-49.

3.1 Vokální činnosti

Obsahem vokálních činností je podle RVP ZV práce s hlasem, při níž dochází ke kultivaci pěveckého i mluvního projevu v souvislosti s uplatňováním a posilováním správných pěveckých návyků. Mezi vokální činnosti, které se učí žáci na 1. stupni ZŠ, řadíme: pěvecký a mluvený projev, hudební rytmus, dvojhlas a vícehlas, intonaci, vokální improvizaci, záznam vokální hudby.¹⁷

Záměrem je předat žákům primární pěvecké dovednosti a návyky, v případě chyb se je pokusit opravit. Hlasové dovednosti se žáci učí imitací či pokynem. Je potřeba, aby docházelo k opakování a procvičování již dříve naučeného učiva, tím si totiž žák nejlépe danou dovednost zafixuje. S žáky začínáme postupně nejdříve jednou dovedností a po jejím osvojení přidáme další. Při práci s více dovednostmi připomínáme žákům především tu nejnovější. Učitel dohlíží na správnost u všech dětí současně. V rámci ZŠ by se žáci měli naučit a zdokonalit např. v dýchání, tvoření tónu, artikulaci apod. Správný učitel zahrne hlasový výcvik do každé hodiny hudební výchovy.¹⁸

3.2 Instrumentální činnosti

Obsahem instrumentálních činností je podle RVP ZV hra na hudební nástroje a jejich využití při hudební reprodukci a i produkci. Mezi instrumentální činnosti, které provádějí žáci na 1. stupni ZŠ, řadíme: hru na hudební nástroje, rytmizaci, melodizaci a stylizaci, hudební improvizaci a záznam instrumentální melodie.¹⁹

Instrumentální činnosti mají svou úlohu v hudebním a osobnostním rozvoji dětí. V hodinách hudební výchovy se využívají dětské rytmické a melodické nástroje. Běžný dětský instrumentář dovoluje dítěti zdokonalovat se a rozvíjet se v různých hudebních oblastech, např. jde o sluchovou analýzu, uvědomování si kontrastu a odlišování jednotlivých zvuků. V rámci práce s hudebním nástrojem dochází k individuálnímu a kreativnímu rozvoji. Žák se učí prostřednictvím nástroje vyjadřovat určité emoce a typy hudby. Díky práci s instrumentářem si žáci osvojují správnou techniku hry na nástroj, časem dokážou vytvořit doprovod k písni a tanci. Nejdůležitější je pro žáka zážitek, kdy si vyzkoušel nějakým způsobem na nástroj

¹⁷ JEŘÁBEK, Jaroslav a Jan TUPÝ a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Hudební výchova* [online]. Praha: MŠMT, 2017. S. 82–85 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>.

¹⁸ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010, s. 12-13.

¹⁹ JEŘÁBEK, Jaroslav a Jan TUPÝ a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Hudební výchova* [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 82–85 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>.

zahrát, a to v něm vyvolalo emoce, ale i získal nové zkušenosti a dovednosti, na nichž může příště zase stavět.²⁰

Hra na hudební nástroj se do Československa dostává s Carlem Orffem (10. 7. 1895 – 29. 3. 1982), německým skladatelem a pedagogem. Jako pedagog na taneční škole Dorothee Günther v Německu vyhledával hudbu k tanci a s výsledky hledání nebyl příliš spokojen. Domníval se, že bude nejlepší naučit tanečnický hrát na nějaký nástroj, aby se mohli doprovodit nebo si vytvořit hudbu sami. Zvolil lehce ovladatelné nástroje (flétny, strunné nástroje). Kromě nástrojů se také věnoval pořadům pro děti v rozhlasu, v nichž využíval melodické a rytmické nástroje a s těmi seznamoval děti. Tento cyklus pořadů trval několik let a díky tomu vznikly základy pro *Schulwerk*.²¹

Schulwerk se zpočátku zabývá hlavně rytmem, protože se jedná o hlavní složku hudby a tance. Nejprve se s žáky věnuje deklamaci slov, později přidává hru na tělo a hudební nástroj. Jeho další kroky vedly k rozvoji improvizace u dětí. Snažil se vše podat dětem veselou či humornou formou, aby si vyzkoušely i různé role: posluchač, interpret nebo skladatel. *Schulwerk* je určen všem žákům, talentovaným i netalentovaným. Je označován jako návod či metoda. Obsahuje skladby a instrukce, jak s nimi dál pracovat. Slouží to jako ilustrace modelových skladeb.²²

V návaznosti vznikla v roce 1949 specializovaná dílna na výrobu nástrojů, o kterou se kromě Carla Orffa zasadil také Klaus Becker. Dostala název Studio 49, nástrojům vyrobeným zde se začalo přezdívat orffovské. Jako Orffův instrumentář se označuje soubor membranofonů, melodických idiofonů a dalších nástrojů, u kterých nelze určit výšku tónu. Patří sem také zvonkohry, metalofony a xylofony, tyto nástroje řadíme do skupiny melodických nástrojů. Zbývající nástroje označujeme jako rytmické. Důležité místo v instrumentáři patří zobcové flétně a dětským tympanům.²³

Čeští skladatelé Ilja Hurník a Petr Eben přetvořili nebo také upravili Orffovo dílo *Schulwerk* na české prostředí, tak vznikla *Česká Orffova škola*.²⁴ Opírali se o českou hudbu

²⁰ JENČKOVÁ, Eva. *Hudební výlet do ZOO*. 2. upravené vydání. Hradec Králové: Jaroslav Jenček – Tandem, 2017. Hudba v současné škole. Výběrová řada.

²¹ KARNETOVÁ, Helena. *Hudební nástroje v souvislostech*. Vydání druhé – aktualizované a rozšířené. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, s. 153–154.

²² Tamtéž.

²³ Tamtéž.

²⁴ HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. *Česká Orffova škola. Sv. 1. Začátky*. Praha: Editio Supraphon, 1969. HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. *Česká Orffova škola. Sv. 2. Pentatonika*. Praha: Editio Supraphon, 1969. HURNÍK, Ilja a Petr EBEN.

i lidovou slovesnost a současně dbali na základní zákonitosti vytyčené v *Schulwerku* Carlem Orffem. Lidové písně z Čech a Moravy obohatili neobvyklým způsobem o jednoduše manipulovatelné bicí nástroje a zobcové flétny. Tímto způsobem přispívali k rozvoji hudby a jednoduchých hudebních dovedností.

V díle Ilji Hurníka a Petra Ebena pokračoval také Pavel Jurkovič. V roce 1995 založil Českou Orffovu společnost, která rozvíjí myšlenky Carla Orffa, pro zájemce organizuje řadu seminářů a kurzů.²⁵

3.3 Hudebně pohybové činnosti

Obsahem hudebně pohybových činností je podle RVP ZV ztvárnění hudby a reagování pomocí pohybu, tance a gest. Mezi hudebně pohybové činnosti, které se učí žáci na 1. stupni ZŠ řadíme: taktování, pohybový doprovod znějící hudby, pohybové vyjádření hudby, reakci na změny v proudu znějící hudby a orientaci v prostoru.²⁶

Děti se setkávají s hudebně pohybovými hrami již od raného dětství, jedná se propojení rytmických deklamací, říkadel, písní a dalších s jednoduchým pohybem, který přirozeně vychází z textu i hudby.

Složky hudebně pohybové hry (rytmičnost, melodie, pohyb) uspokojují hravost dítěte. K této činnosti můžeme využít jak jednotlivce, tak i skupiny, které budou dodržovat daná pravidla.

K pohybovým aktivitám vybíráme písně melodicky nenáročné, abychom se mohli věnovat pohybovým aktivitám. Skupinová práce je pro hudebně pohybovou hru typická, často dokresluje atmosféru. Uplatňuje se pantomima, chůze v různých útvarech a rekvizity (např. klobouk, oblečení, čelenky). Kromě rekvizit se dají použít i hudební nástroje. Nejčastěji se z instrumentáře zapojují bubínek, ozvučná dřívka, drhlo, řehtačka, dřevěný blok, činel a tamburína. Nástroje přitahují pozornost dětí tím, že znějí a jejich zvuk má různou barvu. Díky tomu se může každé dítě individuálně rozvíjet a propojit různé nástroje s různými pohyby.

Česká Orffova škola. Sv. 3. *Dur – moll*. Praha: Editio Supraphon, 1972. HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. *Česká Orffova škola, Sv. 4. Modální tóniny*. Praha: Muzikservis, 1996.

²⁵ Česká Orffova společnost: *O nás* [online]. [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <http://www.orff.cz/cs/AboutUs>

²⁶ JEŘÁBEK, Jaroslav a Jan TUPÝ A KOL. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Hudební výchova* [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 82–85 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>

Spojení nástroje a pohybu můžeme obohatit i výtvarnými prostředky prostřednictvím rekvizit či designu nástroje.²⁷

3.4 Poslechové činnosti

Obsahem poslechových činností je podle RVP ZV aktivní vnímání (percepce) znějící hudby, při níž žák poznává hudbu ve všech jejích žánrových, stylových i funkčních podobách, učí se hudbu analyzovat a interpretovat. Mezi poslechové činnosti, které se učí žáci na 1. stupni ZŠ řadíme: kvality tónu, vztahy mezi tóny, hudební výrazové prostředky a hudební prvky s výrazným sémantickým nábojem, hudbu vokální, instrumentální, vokálně instrumentální, lidský hlas a hudební nástroj, hudební styly a žánry, hudební formy a interpretaci hudby.²⁸

Během školní docházky se žák seznamuje s určitými skladbami, v rámci některých z nich si žáci upevňují pojmy a poté je mohou použít při diskuzi či rozhovoru.

Podle Ladislava Daniela bychom měli vybírat poslechové skladby podle určitých hledisek:

- umělecké – tj. hudební dílo, které ovlivňuje a vzdělává,
- didaktické – tj. propojovat skladbu s hudebním pojmem,
- přiměřenosti – tj. poslechová skladba odpovídající věku dítěte.²⁹

²⁷ JENČKOVÁ, Eva. *Dopravní prostředky v pohybových hrách s hudbou*. 3. vydání. Hradec Králové: Tandem, 2019. Hudba v současné škole. Výběrová řada.

²⁸ JEŘÁBEK, Jaroslav a Jan TUPÝ a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Hudební výchova* [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 82–85 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>

²⁹ DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010, s. 83.

4 RVP ZV

Tato kapitola se věnuje *Rámcovému vzdělávacímu programu pro základní vzdělávání*. V dokumentu nalezneme obsah a cíle základního vzdělávání. U každého předmětu se stručně dozvíme daný obsah a očekávané výstupy. Najdeme tam stručně popsané učivo probírané v daném předmětu kategorizované do menších celků a také učivo, které by mělo dítě po skončení zvládnout.

Proto prakticky zaměřená kapitola 6 této práce vychází mimo jiné také z RVP ZV. Přirozeně se zaměřuje hlavně na oblasti Umění a kultura (hudební výchova, výtvarná výchova) a Člověk a jeho svět (pracovní činnosti).

4.1. Umění a kultura

V rámci této vzdělávací oblasti se snažíme žáky seznámit s uměním a kulturou. Vede jedince k socializaci a jeho zapojení do společnosti. Zdokonaluje žáka v cítění, tvořivosti, vnímavosti jedince k dílu, světu i sobě samému. Má získat přehled o vztazích mezi jednotlivými druhy umění. Díky této oblasti se žáci zlepšují v nonverbálním vyjadřování pomocí tónů, zvuků, bodů, tvarů, barev, gest, mimiky a dalších.

Tato oblast je rozdělena do dvou vzdělávacích oborů: hudební výchova a výtvarná výchova s možností obohacení o dramatickou výchovu. V průběhu 1. stupně ZŠ by měli mít žáci možnost vyzkoušet si aktivity s hudebním jazykem i výtvarným uměním, ale i literárním nebo dramatickým, naučit se sebevyjadřovat a pracovat s uměleckým dílem. Na základě postupně přibývajících zkušeností by měli být schopni interpretovat umělecké dílo.³⁰

4.1.1 Hudební výchova

Hudební výchova učí žáky rozumět hudebnímu umění pomocí hudebních činností (vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových). Hudební činnosti rozvíjí osobnost žáka a jeho hudebnost, která se později projevuje jako individuální dovednosti žáka: sluchové, pěvecké, intonační, instrumentální, hudebně pohybové, hudebně tvořivé a poslechové. Díky těmto činnostem, dostává žák možnost interpretovat hudbu podle svých zájmů a zaměření.

³⁰ JERÁBEK, Jaroslav a Jan TUPÝ a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Hudební výchova* [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 82–85 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>

Shrňme přehledně očekávané výstupy týkající se činností s hudebními nástroji v hudební výchově na 1. stupni ZŠ a odpovídající příklady konkrétních aktivit popsanych v praktické části této práce.³¹

1. období

- *HV-3-1-02 rytmižuje a melodizuje jednoduché texty, improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem*

Zaklínadlo *Abraka Dabraka* v praktické části vede děti k rytmižaci jednoduchého textu. Při aktivitách *Rytmičké pexeso*, *Co tam dáme* v seznamovací verzi má možnost každé dítě improvizovat.

- *HV-3-03 využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře*

Nástroje jsou jako doprovod využity u písní *Dešťová kapela*, *Haleluja šabalaba*, *Datel*, *Vláček motoráček*, *Trnky brnky*. V praxi byly použity hlavně u mladších dětí, nejvíce u 1. třídy ZŠ.

- *HV-1-04 reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie*

Nástroje byly využity u tělovýchovných chviliek s pohybem nebo přímo při hodinách tělesné výchovy (aktivity: *Na majáky*, *tanec Kankán*).

- *HV-3-1-06 rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální*

U aktivity *Uhodni, kdy hraje jeden nástroj*, mají žáci za úkol během znějící hudby rozpoznat a hrát, když uslyší pouze jeden nástroj nebo naopak orchestr.

2. období

- *HV-5-1-03 využívá na základě svých hudebních schopností a dovedností jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje, k doprovodné hře i k reprodukci jednoduchých motivů skladeb a písní*

U každé aktivity v praktické části práce se využívá hudební nástroj. S nástrojem žáci doprovází písně *Haleluja šabalaba*, *Dešťová kapela*, *Datel*, *Vláček motoráček*, *Banuwa*, *Trnky brnky*, pomocí nástroje rytmižují text zaklínadlo *Abraka dabraka* nebo improvizují v *Co tam dáme*. Dále nástroje využívají při hře *Rytmičké pexeso*, *Přihořívá*, *Malá pohádka o hudebních nástrojích*, kde pomocí něj něco signalizují.

³¹ JERÁBEK, Jaroslav a Jan TUPÝ a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Hudební výchova* [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 82–85 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>

- *HV-5-1-05 vytváří v rámci svých individuálních dispozic jednoduché přede hry, mezihry a dohry a provádí elementární hudební improvizace.*

V písni *Datel* dostávají žáci prostor vytvořit přede hru, u které mohou improvizovat, volně hrát podle sebe. Také mohou improvizovat u seznamovací verze říkanky *Co tam dáme?*

- *HV-5-1-07 ztvárňuje hudbou pohybem s využitím tanečních kroků, na základě individuálních schopností a dovedností vytváří pohybové improvizace*³²

Hudbu spojenou s pohybem si mohou žáci vyzkoušet v aktivitě tanec *Can Can* v praktické části práce.

4.1.2 Výtvarná výchova

Ve výtvarné výchově se setkáváme s obraznými znakovými systémy, jež jsou pomůckou poznávání a prožívání lidské existence. Žák projevuje své pocity a prožitky. Výtvarná výchova na 1. stupni ZŠ je založena na tvůrčích činnostech – tvorbě, vnímání a interpretaci, tyto činnosti prohlubují žákovo vnímání, cítění, myšlení, prožívání, představivost a fantazii. Při rozvoji používá žák obrazné prostředky tradiční a ověřené, ale i nové. Experimentování směřuje dítě k projevování pocitů, prožitků a jejich včlenění do své tvorby a komunikace. Obsahem jsou tři základní složky: rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity a ověřování komunikačních účinků.

Očekávané výstupy vztahující se k výrobě hudebních nástrojů na 1. stupni ZŠ.³³

1. období

- *VV-3-1-02 v tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti, uplatňuje při tom v plošném i prostorovém uspořádání linie, tvary, objemy, barvy, objekty a další prvky a jejich kombinace*

V rámci dokreslování či zdobení nástroje dostávají žáci prostor čerpat ze svých zkušeností. K dekorování volí různé tvary i barevné kombinace podle svého uvážení, konkrétně u těchto nástrojů: tamburíny, bubnu, česnekových stonků, dřevěného bubínku, kazoo, ovocné kytary a náramku s rolničkami.

- *VV-3-1-03 vyjadřuje rozdíly při vnímání události různými smysly a pro jejich vizuálně obrazné vyjádření volí vhodné prostředky*

³² JEŘÁBEK, Jaroslav a Jan TUPÝ a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Hudební výchova* [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 82 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>

³³ JEŘÁBEK, Jaroslav a Jan TUPÝ a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Výtvarná výchova* [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 83 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>

Vybrané materiály si mohou žáci prohlédnout a ohmatat, aby si na základě svých smyslů zvolili takové kombinace a materiály, s nimiž se jim bude dobře pracovat a budou se jim hodit. Vhodné prostředky je potřeba zvolit u všech nástrojů popsaných v této práci, nejvíce pak u česnekových stonků a bubnů z PET láhve.

2. období

- *VV-5-1-03 při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy*

- Během celé výroby jednotlivých nástrojů žáci pracují minimálně ve dvojicích a společně spolu komunikují, půjčují si potřeby nebo materiál. U designu tamburíny, kazoo a bubnu žáci tvoří obrazné vyjádření podle sebe a svých zkušeností.

- *VV-5-1-05 osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření, pro vyjádření nových i neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění)*

Žáci měli volnost při dokreslování a dekorování při tvorbě svých hudebních nástrojů. Někteří toho využili, ale jiní se drželi předlohy.

- *VV-5-1-06 porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace³⁴*

Spolužáci si navzájem ukazovali své náměty, výtvořky, během tvorby si radili nebo o dekorování diskutovali.

4.2 Člověk a svět práce

4.2.1 Pracovní činnosti

Oblast Člověk a svět práce představuje žákům škálu pracovních činností a technologií, které si žáci osvojují. Tato oblast formuje profesní orientaci žáka. Struktura předmětu je vytvořena z konkrétních životních situací, se kterými se žáci mohou setkat. Velkou roli hraje spolupráce žáků. V rámci 1. stupně ZŠ se tento předmět dělí do čtyř tematických okruhů: práce s drobným materiálem, konstrukční činnosti, pěstitelské práce, příprava pokrmů. Z těchto

³⁴ JERÁBEK, Jaroslav a Jan TUPÝ a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Výtvarná výchova* [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 87–89 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>

okruhů se v praktické části se nejvíce uplatňují práce s drobným materiálem a konstrukční činnosti.

Očekávané výstupy vztahující se k výrobě hudebních nástrojů na 1. stupni ZŠ.³⁵

1. období

- *ČSP-3-1-01 vytváří jednoduchými postupy různé předměty z tradičních i netradičních materiálů*

Při výrobě nástrojů v praktické části byl používán materiál, který je běžně dostupný, např. PET láhve, skořápky od ořechů nebo také filc, nechyběly ani dřevěné laťky, rolničky nebo roličky od toaletního papíru. Materiál byl jedním z hlavních kritérií výběru nástrojů. Záměrem bylo, aby byl snadno dostupný a cenově přijatelný. Často se jedná o materiál, který najdeme běžně v domácnosti, např. kelímky, lepidlo, papírové tácky.

- *ČSP-3-1-02 pracuje podle slovního návodu a předlohy*

V praktické části nalezneme popsany pracovní postup slovně nebo v příloze vloženou fotodokumentaci pracovního postupu.

- *ČSP-3-2-01 zvládá elementární dovednosti a činnosti při práci se stavebnicemi*
- Výroba nástroje by se dala přirovnat ke stavebnici. Nejprve si žáci připraví jednotlivé části a poté se je snaží spojit dohromady. Je potřeba všechny kroky dělat pečlivě a správně podle postupu, aby se potom nestalo, že z daných částí nebude možné nástroj sestavit.

2. období

- *ČSP-5-1-03 volí vhodné pracovní pomůcky, nástroj a náčiní vzhledem k použitému materiálu*

U každého nástroje jsou sepsané nářadí a materiál pro jeho výrobu. Případné dokreslování či zdobení si žáci volí podle sebe.

- *ČSP-5-1-04 udržuje pořádek na pracovním místě a dodržuje zásady hygieny a bezpečnosti práce, poskytne první pomoc při úrazu*

Žáci jsou vedeni již od první třídy, aby měli na svém stole pořádek a dokázali na něm pracovat. Také prochází na začátku školního roku poučením o bezpečnosti, před začátkem výroby je dobré si důležité či související body připomenout.

³⁵ JERÁBEK, Jaroslav a Jan TUPÝ a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Člověk a jeho svět* [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 44-50 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>

- ČSP-5-2-02 pracuje podle slovního návodu, předlohy, jednoduchého náčrtku³⁶

U výroby nástrojů je popsán slovně pracovní postup krok po kroku. V příloze lze pak nalézt fotodokumentaci důležitých fází tvorby jednotlivých nástrojů. Předlohy byly využívány i při výrobě nástrojů s dětmi ve škole.

³⁶ JEŘÁBEK, Jaroslav a Jan TUPÝ a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Člověk a jeho svět* [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 44-50 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>

5 Zmapování literatury k dané problematice

Tato kapitola je věnována zmapování aktuální situace v informacích o problematice netradičních hudebních nástrojů a hudebních činností. Vychází z různých typů pramenů – knižních titulů a závěrečných prací, které byly zdrojem inspirace pro praktickou část této práce. Jedná se o reference objevené během rešerše jiných závěrečných prací nebo při hledání na internetu. Tato kapitola je rozdělena do dvou podkapitol s ohledem na jednotlivé oblasti diplomové práce – netradiční hudební nástroje a hudební činnosti.

5.1 Netradiční hudební nástroje

Tato podkapitola zmiňuje literaturu a závěrečné práce, které se zabývají problematikou netradičních hudebních nástrojů, hlavně jejich výrobou. Lze v nich najít různé postupy výroby nejrůznějších typů nástrojů, které jsou využity i v praktické části.

V knize *Hudební nástroje jinak*, kterou napsal kolektiv autorů Coufalová, Medek, Synek,³⁷ lze najít náměty na výrobu netradičních hudebních nástrojů z různých materiálů. U každého nástroje se uvádí úvodní charakteristika, odkazy na literaturu, potřebné nářadí, materiál, pracovní postup a způsob, jakým lze na daný nástroj hrát. Současně nalezneme v knize u nástrojů i fotodokumentaci, jak daný nástroj vypadá. Kniha se také zabývá netradičními způsoby hry na tradiční hudební nástroje. Podle jednoduchých a stručně napsaných postupů mohou pracovat rovnou i žáci. Tato kniha zároveň může posloužit jako vzor, jak strukturovat informace k jednotlivým nástrojům a instrukce v pracovním postupu, popř. které údaje je přitom nezbytné uvádět.

Další literaturou, tentokrát německou, je kniha *Istrumentenbau mit Kindern – kein problem*³⁸ napsaná autory Alexandrou a Frankem Rompfovými. V ní najdeme mnoho nápadů na výrobu hudebních nástrojů např. dřívěk, bubnů, kytary atd. Kniha je doprovázena fotografiemi i kreslenými obrázky, které názorným způsobem ulehčují výrobu. V závěru najdeme přílohy se šablonami, jež jsou určeny k okopírování. K některým nástrojům zde

³⁷ COUFALOVÁ, Gabriela, Ivo MEDEK a Jaromír SYNEK. *Hudební nástroje jinak: netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2013.

³⁸ ROMPF, Alexandra a Frank ROMPF. *Istrumentenbau mit Kindern – kein problem*. 4. vydání. Donauw: Auer Verlag, 2009, s. 41.

dohledáme i cvičení či aktivity, při nichž můžeme daný nástroj využít. Nápad *Kazoo* z praktické části vychází právě z této knihy.

Publikace plná námětů je také *Making Music*³⁹ autorské dvojice Ann Sayre Wiseman a John Langstaff. Kromě nápadů na výrobu hudebních nástrojů u některých nalezneme i návrhy možností jejich využití. Také je doplněna o názorné kreslené obrázky, které člověku usnadní pochopení popsaných informací. V některých případech je zde uvedeno více možných variant výroby jednoho nástroje a můžeme si tak vybrat, která z nich je pro naše účely nejlepší. V praktické části jsou popsány 2 postupy výroby paliček – korkových a polystyrenových.

Na vhodné aktivity s žáky 2. stupně ZŠ je zaměřená bakalářská práce Marie Jankové na téma *Výroba netradičních hudebních nástrojů*.⁴⁰ V teoretické části se zaměřila na hudební nástroje a jejich rozdělení. Dále se také zabývala hudebními nástroji (Orffovým instrumentářem a boomwhackers), které používají učitelé v hodinách hudební výchovy. Zmínila se o hudebních činnostech, konkrétněji se potom věnuje vokálním činnostem a nácviku jednohlasé písně. Navrhla také projekt s názvem *Třída plná hudby pro žáky 6. ročníku ZŠ*, jehož cílem je výroba netradičních hudebních nástrojů a jejich použití v hodinách. Zmíněná bakalářská práce byla zdrojem inspirace při tvorbě praktické části této práce. V obou najdeme podobný nástroj z PET láhve, nicméně pracovní postupy se v některých částech liší, pro žáky 1. stupně je nutné některé kroky zjednodušit, popř. úplně vynechat. Analogicky byla upravena i aktivita *Rytmické pexeso*. Zatímco Marie Janková v rámci pexesa žákům zadává rytmické celky, v této práci si je žáci vymýšlejí sami.

Marie Němcová ve své bakalářské práci *O rozvoji hudebnosti dětí v MŠ pomocí hudebních nástrojů*⁴¹ přibližuje hudební vývoj dítěte, popisuje hudební schopnosti, dovednosti a hudební činnosti v MŠ. Dále přibližuje problematiku hudebních nástrojů, jejich rozdělení a aplikaci v MŠ, lehce se dotýká myšlenek a principů Carla Orffa i České Orffovské společnosti (ČOS, 1995) i využití netradičních hudebních nástrojů. Kromě využití PET láhví v rámci bakalářské práce sepsala postup výroby dvou netradičních nástrojů: chřestidla a papírového

³⁹ WISEMAN, Ann Sayre a John LANGSTAFF. *Making Music*. United States: Storey Publishing, 2003.

⁴⁰ JANKOVÁ, Marie. *Výroba netradičních hudebních nástrojů* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/zrbwwp/>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Gabriela COUFALOVÁ, Ph.D.

⁴¹ NĚMCOVÁ, Marie. *Hudební nástroje a jejich využití k rozvoji hudebnosti dětí v mateřské škole* [online]. Olomouc, 2018 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/foday6/>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Květuše RAUEROVÁ.

klapače. Sestavila také projekt *Záchrana království hudby*, jehož hlavním cílem je prohloubit u dětí zájem o hudbu a hudební nástroje v rámci jednotlivých aktivit např. pohádkou nebo hrou na dirigenta. V rámci svého projektu aktivně zapojuje žáky do příběhu. Ukazuje, jaké metody se dají využít v hudební výchově a dokládá, že i pohádka může žáky rozvíjet v hudební oblasti a je v jejím rámci možné procvičovat různé hudební činnosti. Proto i v praktické části lze nalézt dvě pohádky (*Malou pohádku o hudebních nástrojích* a *Pohádku o deštníku, který neměl rád déšť*). V první, jak už název vypovídá, zjišťujeme, jestli děti znají nějaké hudební nástroje a popřípadě se s nimi seznamujeme. Při druhé pohádce se žáci postarají o hudební doprovod a současně tím rozvíjejí rytmické dovednosti.

Další, kdo se zaměřil v bakalářské práci na *Netradiční hudební nástroje a jejich využití v MŠ*⁴², byla Gabriela Vaňková, která rozvíjela hlavně rytmické cítění u dětí v MŠ. V teoretické části nám poskytuje pohled na současné pojetí hudebního vzdělávání v MŠ. V praktické části předkládá program na seznámení s netradičními hudebními nástroji a hrou na ně. Vyráběla s dětmi jednoduché nástroje a poté s nimi pracovala v praxi při různých aktivitách či hrách např. při doprovodu písně, při hře na ozvěnu, na dirigenta, při sluchové hře a improvizaci. Autorka opět představuje řadu více i méně známých nástrojů nebo aktivit. V praktické části této diplomové práce jsou záměrně zařazeny a vybrány jiné nástroje a jiné aktivity. Gabriela Vaňková na konkrétních příkladech ilustruje inspirativní myšlenku vytváření bloku více činností na jedno zvolené téma. V praktické části této diplomové práce je podobně navržen tematický blok pro 1. třídu s využitím česnekových stonků, kdy obě aktivity v jeho rámci spojuje téma déšť a mohou s tak být využity v jedné hodině.

I Mgr. Jana Pavlíčková se věnovala ve své diplomové práci tématu *Netradičních hudebních nástrojů v hodinách hudební výchovy*.⁴³ V praktické části autorka tvořila hudební nástroje z běžných předmětů (dřevěných hůlek, ořechových skořápek, roliček od toaletního papíru a plastových láhví) a prováděla s nimi hudební činnosti zaměřené na rozvoj rytmického cítění (např. hra na ozvěnu, hra na otázku a odpověď a rytmické domino) a hudebního sluchu (např. Slyš a poznej nástroj, využití láhve s vodou a využití kelímku s gumičkou). Autorka se

⁴² VAŇKOVÁ, Gabriela. *Netradiční hudební nástroje a jejich využití v mateřské škole pro rozvoj rytmického cítění dětí předškolního věku* [online]. České Budějovice, 2020 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/715ke4/>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Petra WALDAUFOVÁ.

⁴³ PAVLÍČKOVÁ, Jana. *Netradiční hudební nástroje a jejich využití v hodině hudební výchovy* [online]. Praha, 2017 [cit. 2021-5-7]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/1657>. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PaedDr. Alena TICHÁ, Ph.D.

zamýšlela nad výhodami a nevýhodami jednotlivých nástrojů, ať už při jejich výrobě nebo použití. Cvičení a aktivity z této práce byly modifikovány a následně zařazeny do praktické části diplomové práce např. v aktivitě *Zašifruj heslo*.

Ludmila Nečasová napsala diplomovou práci na téma *Netradiční metody a formy práce v hodinách HV na 1. stupni ZŠ*.⁴⁴ Jednu kapitolu teoretické části věnovala hudebním nástrojům – jejich historii, dělení hudebních nástrojů a tomu, jak vzniká tón. V další kapitole uvádí metody a formy práce využitelné v hodinách hudební výchovy. V praktické části se věnovala hudebním nástrojům, jejich výrobě a využití. Jako příklady vytvořených nástrojů uvedme např. svačinovou dózu s gumičkou, klacíky různých délek, drhlo, Kinder vajíčko a další. Následoval tematický celek orientovaný na hry a cvičení v hodinách hudební výchovy (např.: *Pravěk, Najdi svého kamaráda a Poznej zvuk hudebních nástrojů*). Dále se věnuje aktivitám v rámci mezipředmětových vztahů s prvky hudební výchovy. Propojila ji s tělesnou výchovou, matematikou, jazykem a jazykovou komunikací a s výtvarnou výchovou. I v praktické části diplomové práce lze nalézt aktivity na propojení mezipředmětových vztahů např. s českým jazykem, prvoukou, tělesnou výchovou, výtvarnou výchovou a pracovními činnostmi. V rámci tematických bloků v praktické části se vystřídaly různé typy materiálů např. PET láhve, skořápky od vlašských ořechů, dřevěné laťky i papírové tácky stejně jako tomu bylo v práci Ludmily Nečasové.

Šárka Svrčinová si jako téma diplomové práce vybrala *Výrobu a využití netradičních hudebních nástrojů na 1. stupni ZŠ v hudební výchově*.⁴⁵ Autorka si zvolila dostupné materiály pro výrobu, ze kterých následně tvořila nástroje. Vymyslela projekty, v rámci nichž si žáci vyrobili hudební nástroje, a pak je využili při hudební činnosti (propojení s environmentální výchovou). V její práci jsou zahrnuty různé náměty na výrobu hudebních nástrojů např. drhlo z plechovek či machrasti (chrastítko). Na rozdíl od práce Šárky Svrčinové, orientované na 1. třídu ZŠ, se praktická část diplomové práce snaží pokrýt všechny třídy na 1. stupni ZŠ, tudíž si tam každý učitel může najít něco pro svou výuku. Autorce se osvědčil nápad uspořádat vystoupení pro rodiče, který byl při ověřování aktivit v rámci mé diplomové práce také

⁴⁴ NEČASOVÁ, Ludmila. *Netradiční metody a formy práce v hodinách hudební výchovy na 1. stupni ZŠ* [online]. Brno, 2010 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/wum711/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Blanka KNOPOVÁ, CSc.

⁴⁵ SVRČINOVÁ, Šárka. *Výroba a využití netradičních hudebních nástrojů na 1. stupni ZŠ v hudební výchově* [online]. Olomouc, 2020 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/d83lym/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jaromír SYNEK, Ph.D.

v pozměněné formě použit v praxi na ZŠ při předvedení nacvičených činností jedné třídy před druhou navzájem.

5.2 Hudební činnosti

Tato podkapitola zmiňuje literaturu a závěrečné práce, které se týkají hudebních činností a her. Této literatury je opravdu hodně a přináší spoustu odkazů a námětů; byla vybrána jen ta, ze které byly čerpány náměty v praktické části diplomové práce. Některé knihy jsou přímo zaměřené na hudební hry, ale hudební hry můžeme také najít i v běžných souborech her např. *Hry plné nápadů a fantazie: do klubovny i do přírody*⁴⁶. Využít můžeme i tituly zabývající se žáky s poruchami či jinými obtížemi, tedy knihy zabývající se muzikoterapií.

Profesorka Eva Jenčková vydala mnoho knih zaměřených na aktivity do hodin hudební výchovy, např. v její knize a *Hudba a pohyb*⁴⁷ zmiňuje řadu hudebně pohybových situací. V knize lze nalézt podrobný popis jednotlivých činností a aktivit i s notovými zápisy či nákresy doporučeného rozmístění žáků. Její další kniha *Hudební pohádka*⁴⁸ obsahuje jednoduché známé pohádky obohacené o hudební složku. Autorka napsala i knihu *Letem světem v pohybových hrách s hudbou*⁴⁹, kde navštěvuje s hudbou jednotlivé světadíly. Ke každému světadílu je vždy přiřazena písnička a k ní další související činnosti – pantomima, rytmické, slovní aktivity atd. V praktické části diplomové práce je zařazena i jedna zahraniční píseň *Banuwa*, není však převzata z knihy Evy Jenčkové.

Další zajímavou knihou, kde lze hledat inspiraci, je publikace *Hudební hry jinak*⁵⁰ Jiřího Kopeckého, Jaromíra Synka a Víta Zouhara. Navazuje na titul *Hudební nástroje jinak*⁵¹ a vychází z širě pojatého programu *Slyšet jinak*.⁵² Věnuje se hlavně hudebním hrám, dále sluchu

⁴⁶ KALÁBOVÁ, Naděžda. *Hry plné nápadů a fantazie: do klubovny i do přírody*. Praha: Portál, 2016.

⁴⁷ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole, základní řada: Hudba a pohyb*. 2. vydání. Hradec Králové: Tandem, 2008.

⁴⁸ JENČKOVÁ, Eva. *Hudební pohádka*. 5. upravené vydání. Hradec Králové: Tandem, 2019. Hudba v současné škole. Výběrová řada.

⁴⁹ JENČKOVÁ, Eva. *Letem světem v pohybových hrách s hudbou*. Hradec Králové: Tandem, 2020. Hudba v současné škole. Výběrová řada.

⁵⁰ KOPECKÝ, Jiří, Jaromír SYNEK a Vít ZOUHAR. *Hudební hry jinak: hry se zvuky a elementární komponování*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2014.

⁵¹ COUFALOVÁ, Gabriela, Ivo MEDEK a Jaromír SYNEK. *Hudební nástroje jinak: netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2013.

⁵² ZOUHAR, Vít a kol. *Slyšet jinak* [online]. 2001 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <http://slysetjinak.upol.cz/uvod>

a poslechu i elementárnímu komponování. Hudební činnosti jsou rozděleny do několika kapitol podle zaměření a toho, co se při nich rozvíjí. Kromě toho nabízí také modelové projekty. Aktivity popisují autoři stručně a výstižně, uvádějí i dobu trvání aktivity a zmiňují situace, v nichž je vhodné skupinové i individuální aktivity provádět. V praktické části nalezneme z této knihy převzatý námět *Hra s čísly*.

Zdeněk Šimanovský jako psycholog sepsal manuál her a metod z oblasti muzikoterapie, hudební a dramatické výchovy v knize *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*⁵³. Jeho kniha má sloužit učitelům, terapeutům a rodičům k obohacení a rozšíření jejich práce. Hry jsou rozděleny do kapitol podle zaměření, u každé aktivity najdeme symboly ukazující hlučnost, dobu trvání, věk účastníků, pro koho je určena (jednotlivec, skupina) a další informace. Tato kniha posloužila při tvorbě praktické části diplomové práce jako inspirace pro aktivitu *Hra na majáky*.

Didaktikou hudební výchovy se zabývá i Lenka Kružíková, která s kolektivem autorů napsala knihu *Hudební didaktika pro žáky se speciálními potřebami v inkluzivním vzdělávání*⁵⁴. Věnuje se různým poruchám, postižením a současně různým hudebním činnostem, ve kterých se mohou jedinci s těmito problémy realizovat. V praktické části práce došlo ke spojení informací a námětů z této knihy s činnostmi inspirovanými jinými zdroji. Vznikly z toho aktivity, které by měli zvládnout i žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, postižením či poruchami, např. improvizace u písně *Datel*, *Rytmičné pexeso* (jednoduché rytmičné celky), *Honěná na čertíky*, *Na majáky* a *Hra s čísly*. Je nepochybně velmi důležité a žádoucí hledat cesty a metody, jak žákům s různými poruchami či postižením umožnit se také zapojit a získat kladný vztah k hudebním činnostem.

Veronika Růžičková společně s kolektivem autorů se v knize *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*⁵⁵ věnují nejen hudebním dovednostem v předškolním vzdělávání, ale také dětským nástrojům a činnostem s nimi spojenými. Předkládají zájemcům mnoho námětů, jak s žáky pracovat, popřípadě doporučují, které nástroje pro danou činnost použít. Aktivita *Co tam dáme* a píseň *Trnky brnky* uvedené v praktické části pochází právě z této knihy. K písni byl

⁵³ ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2007.

⁵⁴ KRUŽÍKOVÁ, Lenka. *Hudební didaktika pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020.

⁵⁵ KUBECOVÁ, Markéta, Marcela PEHELOVÁ, Marie SLAVÍKOVÁ, Veronika RŮŽIČKOVÁ a Hana VÁŇOVÁ. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 2017.

vytvořen vlastní doprovod hudebního nástroje, k aktivitě *Co tam dáme vznikla* seznamovací alternativa.

Irena Eichlerová ve své diplomové práci s názvem *Náměty ke kreativním činnostem ve výuce hudební výchovy na 1. stupni základní školy*⁵⁶ věnuje různým činnostem v hodinách hudební výchovy. Z konkrétních příkladů vytvořila sborník nápadů na kreativní činnosti v hudební výchově, které rozdělila do 4 oblastí: hudební hry (např. *Bingo*, *Notové sudoku*), rytmické slovní hříčky a hra na tělo (např. *Kapky deště*, *Rytmus na dobré ráno*), melodické linky a jednoduché písně (např. *Dva kroky tam*), použití hudebních nástrojů v hodinách hudební výchovy (např. *Koukni, co umím*). V jedné podkapitole se věnuje i vyrobeným hudebním nástrojům (chraštítkům, bubnům, kazoo, ...). Pro praktickou část diplomové práce bylo důležité a inspirativní vymezení notoricky známých aktivit, např. *Pexeso* (sluchové), nebo *Bingo*, které není nutné opakovat a dále se jim věnovat. Některé aktivity byly pro účely praktické části modifikovány, např. *Rytmické pexeso*. Stejně jako v případě Ireny Eichlerové praktická část méj diplomové práce obsahuje činnosti vokální, instrumentální, poslechové i hudebně pohybové.

*Aktivizaci žáků v hudební výchově na 1. a 2. stupni ZŠ*⁵⁷ popsala v diplomové práci Veronika Adamcová. V teoretické části zkoumala RVP ZV, pojetí hudební výchovy na obou stupních ZŠ i didaktická hlediska (osobnost učitele, výukové metody, složky hudební výchovy apod.). V praktické části práce přináší náměty aktivit do hudební výchovy pro každý stupeň ZŠ zvlášť a opět využívá aktivit již známých (např. *Bingo*, *Pexeso*, *Kvarteto*), ale i méně obvyklých. Vytvořila vyučovací hodiny, v nichž v pracuje s jedním tématem a má k němu připravené různé aktivity (hru na tělo, rytmický doprovod, rytmický vícehlas, deklamaci textu, zhudebnění textu, pohybový doprovod, instrumentální doprovod a dirigování). Jednotlivé vyučovací hodiny jsou navíc rozděleny podle ročních období, pro každé z nich jsou určeny dvě vyučovací hodiny. Ve svých aktivitách rozvíjela mezipředmětové vztahy a propojovala aktivity se všemi předměty kromě angličtiny. Jak již bylo zmíněno výše, aktivity rozvíjející mezipředmětové vztahy se objevují i v praktické části diplomové práce.

⁵⁶ EICHLEROVÁ, Irena. *Náměty ke kreativním činnostem ve výuce hudební výchovy na 1. stupni základní školy* [online]. Brno, 2017 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/evsza/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Blanka KNOPOVÁ.

⁵⁷ ADAMCOVÁ, Veronika. *Aktivizace žáků v hudební výchově na 1. a II. stupni základních škol* [online]. Brno, 2019 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/qltwsz/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Daniela TAYLOR, Ph.D.

Věra Stefanová se zajímala o *Rytmickou výchovu na 1. stupni ZŠ*⁵⁸. Její diplomová práce obsahuje metody práce s rytmem využívané při výuce. Zaměřila se i na učebnice hudební výchovy a rytmická cvičení v nich. Věnovala se Carlu Orffovi a představila jeho práci. Odtud byly čerpány informace teoretického rázu, které byly následně aplikovány do praxe. V praktické části práce nalezneme činnosti *Rytmické pexeso*, deklamaci zaklínadla *Abraka Dabraka* a textu u aktivity *Co tam dáme*, dále rytmická cvičení *Rytmické hrátky*, *Zašifruj heslo*, rytmický doprovod *Pohádky o deštníku, který neměl rád déšť* a také některé písničky, jež byly tvořeny podle metod zmíněných v práci Věry Stefanové.

Téma diplomové práce *Intonační a rytmická cvičení a jejich využití v dětském zpěvu a hře na vybraný hudební nástroj*⁵⁹ si zvolila Kristýna Vybíralová. Dotkla se problematiky daných cvičení při výuce hudební výchovy na 1. stupni ZŠ a v praktické části tvořila intonační a rytmická cvičení. Ve své práci ukazuje příklady toho, jakým způsobem můžeme na různé nástroje doprovodit konkrétní písničku, což bylo inspirací pro tvorbu doprovodů k písním *Haleluja šabalaba*, *Dešťová kapela* a *Banuwa* v praktické části práce.

Tereza Klímová si jako téma bakalářské práce vybrala *Hudební činnosti dětí předškolního věku s využitím pohádky či příběhu*⁶⁰. Definovala jednotlivé hudební činnosti. V praktické části sepsala několik příkladů, při kterých propojuje hudební výchovu s pohádkou. Toto spojení nalezneme i v praktické části diplomové práce. Konkrétně zpestření pohádky o rytmický doprovod nebo pohádku o hudebních nástrojích, která seznamuje žáky s názvy hudebních nástrojů.

⁵⁸ STEFANOVÁ, Věra. *Rytmická výchova na 1. stupni základní školy* [online]. Liberec, 2014 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/9zd4ce/>. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická. Vedoucí práce prof. PaedDr. Jiří HOLUBEC, Ph.D.

⁵⁹ VYBÍRALOVÁ, Kristýna. *Intonační a rytmická cvičení a jejich využití v dětském zpěvu a hře na vybraný hudební nástroj* [online]. Liberec, 2016 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/jxhl72/>. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická. Vedoucí práce MgA. Zuzana BUBENÍČKOVÁ.

⁶⁰ KLÍMOVÁ, Tereza. *Hudební činnosti dětí předškolního věku s využitím pohádky či příběhu* [online]. České Budějovice, 2020 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/2t3tef/>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Petra WALDAUFOVÁ.

6 Návrhy bloků pro jednotlivé třídy 1. st. ZŠ – výroba hudebních nástrojů a doprovodné aktivity

Následující kapitola je rozdělena do pěti podkapitol podle jednotlivých tematických bloků, které jsou uspořádány podle ročníků na 1. stupni ZŠ. Pro každý ročník je vytvořen blok, ve kterém si žáci vyrobí dva hudební nástroje a k nim jsou zde připraveny vždy dvě aktivity. Výběr jednotlivých hudebních nástrojů je volen podle několika kritérií: přiměřenost dané věkové skupině, využití při dalších hudebních činnostech, upoutání zájmu dětí, obtížnost výroby, rychlost, za kterou je stihnou vyrobiť, dostupnost materiálu a jeho cena. U výroby hudebního nástroje je popsán potřebný materiál, pracovní postup, odkaz na fotodokumentaci je v příloze. Je potřeba vždy před začátkem výroby žáky poučit ohledně bezpečnosti v souvislosti s používanými pomůckami. Během výroby budeme prohlubovat vztah dětí k manuální činnosti při práci s dosud neznámým nářadím a materiálem. Před tvorbou je nutné dbát na dostatečné množství jednotlivých materiálu a nářadí, aby si děti nějaké pomůcky nemusely půjčovat a tím nevznikaly mezery nevyužitelného času. Na druhou stranu v rámci výroby budeme učit děti spolupracovat a vytvářet mezi nimi kladný vztah, aby si dokázaly při práci pomáhat. Dále budeme využívat spolupráci mezi dětmi při navržených činnostech. U jednotlivých aktivit je uveden jejich popis doplněný o notový zápis, schéma a další potřebné podklady. Notový zápis byl zapsán pomocí programu MuseScore 3. Realizace návrhů tematických bloků proběhne na ZŠ sv. Voršily v Olomouci. Jedná se o církevní školu, proto i některé navržené aktivity budou přízpůsobeny a budou se věnovat náboženským tématům.

1. TŘÍDA

TAMBURÍNA

Nářadí: děrovačka, nůžky

Materiál: kulatý papírový tácek (průměr 18,5 cm), 4 rolničky střední velikosti, 4 stejně dlouhé provázky přibližně 12 cm, pastelky, fixy

Metodický postup výroby:

- 1) Pracujeme každý sám dle pokynů učitele.
- 2) Nejdříve si nachystáme potřebné nářadí a materiál.
- 3) Přeložíme tácek na půlku.
- 4) Učitel obchází žáky a děrovačkou jim udělá čtyři díry do okraje tácku.
Během tohoto kroku si žáci samostatně pracují na kroku č. 5.
- 5) Tácek opět rozevřeme a barevně si ozdobíme pastelkami/fixami jen jednu stranu tácku, tu, která bude vidět zvenku. Díky tomu si žáci bezpečně poznají svůj nástroj.
- 6) Opět tácek přeložíme na půlku, obrázek bude vidět zvenku.
- 7) Vezmeme si provázky a rolničky. Jednu rolničku navlékneme na každý provázek. Takto to uděláme se všemi čtyřmi provázky.
- 8) Jeden konec provázku provlečeme první dírkou v tácku a poté uděláme dva uzly. Pozor na rolničku! Totéž uděláme i s dalšími třemi provázky. Přebytečný provázek odstříhneme.
- 9) Ověříme si funkčnost nástroje. Chytíme nástroj do jedné ruky za přehnutou hranu tácku a mírně pohybujeme rukou.
- 10) Uklidíme svůj pracovní stůl.

Fotodokumentace výroby – příloha č. 5.

Zdroj: Rainbow paper plate tambourine craft⁶¹

⁶¹ Rainbow Paper Plate Tambourine. *Kids Craft Room* [online]. [cit. 2021-06-19]. Dostupné z: <https://kidscraftroom.com/rainbow-paper-plate-tambourine-craft/>

Využití (činnosti, aktivity, hry): Doprovod k písničce Haleluja Šabalaba⁶²

Zeptáme se dětí, jestli vědí, co znamená slovo Haleluja – Chvalte Boha. Je možné rozvinout diskuzi na téma „Jak chválíme Boha?“ Boha můžeme chválit i písničkou např. *Haleluja šabalaba*. Po nácvičku písničky přidáme tleskání na první a třetí dobu, tzn. na slabiky Ha-ša-la-bam (v notách označeno červenou tečkou). Tleskání začneme nejprve ve velmi pomalém tempu a postupně zrychlujeme. Přidáme tamburínu a spojíme tleskání i zpěv dohromady. Žáci budou doprovázet píseň hrou na tamburínu pouze v refrénu písničky. Slovo Amen a sloky písničky budou bez doprovodu, aby se žáci více soustředili na text slok. Melodie slok a refrénu písničky jsou stejné.

Haleluja šabalaba

Zpěvník Hosana 3

$\text{♩} = 132$
G C

Ref.: Ha - le - lu - ja ša - ba - la - ba la - bam - bam,
3 ha - le - lu - ja ša - ba - la - ba la - bam - bam,
5 ha - le - lu - ja ša - ba - la - ba la - bam - bam. A -
7 men, a - men.

1. Ježíš je pán a já ho mám rád.
2. On za mě zemřel a z mrtvých vstal.
3. On je Král a přijde zas.

Obrázek 1: Notový zápis písničky Haleluja šabalaba, zdroj: č. 2

Honěná na čertíky

Jde o variantu hry na honěnou. Je jeden čertík a ten sbírá do pekla zlobivé děti. Čertík se pozná tak, že má v ruce tamburínu a cinká místo řetězem tamburínou. Ostatní děti mají položenou tamburínu někde stranou. Čertík sbírá zlobivé děti. V případě, že čertík chytne zlobivé dítě, chycené dítě si jde pro tamburínu a tím se z něho stává také čertík a už je tak čertíků více, běhají však samostatně a každý se snaží chytit další dítě. Když zůstane poslední, nejrychlejší dítě, hra končí. Jedná se o propojení mezipředmětových vztahů mezi hudební

⁶² ČERNÝ, Jiří, ŠTĚPANČÍK, Jan a Jana SVOBODOVÁ – BŘEZOVSKÁ, *Hosana 3: Zpěvník křesťanských písní*. Praha: Portál, s.r.o., 2006, s.530.

a tělesnou výchovou. Hra je určena do většího prostoru, např. do tělocvičny nebo na venkovní hřiště.

Inspirací k této hře byla hra *Na honěnou* z knihy *Muzikopohádky*⁶³ od Šárky Komárkové.

ČESNEKOVÉ STONKY

Nářadí: nůžky

Materiál: 2 stonky od česneku, barevné stužky/krepový papír, fixy

Metodický postup výroby:

- 1) Pracujeme každý sám podle pokynů učitele.
- 2) Nejdříve si nachystáme potřebné nářadí a materiál.
- 3) Odstříhneme stonek těsně nad paličkou česneku. Paličku s česneky odneseme zase domů.
- 4) Fixou si označíme svoje česnekové stonky, každé dítě si vymyslí svou značku. Na konec obou stonků si navážeme stužku nebo krepový papír.
- 5) Ověříme si funkčnost nástroje. Do každé ruky uchopíme jeden stonek a začneme ťukat jedním stonkem o druhý.
- 6) Uklidíme si svůj pracovní stůl.

Fotodokumentace výroby – příloha č. 6.

Záměr výroby tohoto nástroje je ten, že vydává jemný tichý zvuk, a při využití ve větším počtu dětí, je zvuk snesitelný.

Zdroj: Inspirací byla tradiční ozvučná dřívka.

Využití (činnosti, aktivity, hry): Doprovod k písničce *Dešťová kapela*⁶⁴

Povídáme si s dětmi o počasí a dostaneme se k deštivému počasí. Zeptáme se dětí, co slyší za oknem, když venku prší. Děti začnou libovolně předvádět, jak padají kapky. Poté si to vyzkoušíme zahrát na nástroje. Jak to vypadá, když padají kapky? Žáci si vezmou nástroje a budeme hrát na slovo KAPKA říkáme si slabiky KAP – KA a hrajeme na každou slabiku. Poté zkusíme žáky rozdělit na skupiny a jedna bude hrát na slabiku KAP – a druhá skupina na

⁶³ KOMÁRKOVÁ, Šárka. *Muzikopohádky*. Praha: Portál, 2021

⁶⁴ POSPÍŠILOVÁ, Lenka a Muzikantík. Dešťová kapela [online]. In.: 22.5.2019 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://m.facebook.com/orfffovynastroje/photos/a.1583603555221211/2345663632348529/?type=3>

slabiku KA. Učitel říká slovo KAPKA a žáci hrají podle určené slabiky. Učitel samozřejmě může zrychlovat a zpomalovat tempo. Poté nástroje na chvíli dáme stranou a naučíme se písničku *Dešťová kapela*. Po nácvičení písničky k ní přidáme doprovod. Nejdříve si zkusíme znovu říkat slovo KAPKA jen v duchu a podle toho hrát, opět žáky rozdělíme: jedna skupina bude hrát a jedna bude zpívat. Následně se skupiny vymění. Upevníme tím jednotlivé dovednosti dětí.

Dešťová kapela

L. Pospíšilová

^C
Kap - ka kap - ka kap - ka kap - ka
 1. Ka - pe - la z ka - pek, bu - ší do kla - pek,
 2. Ka - pe - la z ka - pek, na - tro - pí zma - tek,
 5
^F ^C ^G ^C
kap - ka kap - ka kap - ka kap - ka
 brn - ká do strun plo - tů na ve - se - lou no - tu.
 bub - nu - je na ple - chy do - bí - rá - si de - chy.

Obrázek 2: Notový zápis písničky *Dešťová kapela*, zdroj: č. 50

Pohádka o deštníku, který neměl rád déšť

Povídáme si s dětmi o tom, jestli už někdy šly v dešti a zmokly. Jaké to pro ně bylo a zeptáme se jich, co potřebují, aby nezmokly – deštník. Vyzkoušíme si pomocí nástrojů vytvořit ve třídě začínající DĚŠT:

- budeme říkat – KAP-KA – opakujeme 3x (na česnekové stonky).

kap - ka kap - ka kap - ka

Obrázek 3: Notový zápis slova KAPKA, zdroj: vlastní tvorba

Teď už se nám ve třídě rozpršelo více, PRŠÍ:

- budeme říkat KA-PI-KAP – opakujeme 3x (na česnekové stonky).

ka - pi - kap ka - pi kap ka - pi - kap

Obrázek 4: Notový zápis slova KAPIKAP, zdroj: vlastní tvorba

Na závěr máme ve třídě i BLESKY a pořádnou bouřku.

- *budeme říkat – BUM – opakujeme 3x, (dupnou).*

Obrázek 5: Notový zápis slova BUM, zdroj: vlastní tvorba

Vyzkoušíme pozornost dětí a střídáme jednotlivé fráze, abychom věděli, zda si dané fráze osvojily. Můžeme děti rozdělit do tří skupin podle druhů počasí a postupně vytvářet rytmický trojhlas.

Učitel zadá žákům úkol. V momentě, kdy v pohádce uslyšíte „DĚŠT“, „PRŠET BLESKY“, „BLÝSKALO SE“, začnete hrát na nástroj podle předchozích pokynů. Učitel tedy začne číst pohádku a žáci ji doprovázejí hrou na česnekové stonky. Procvičujeme tím žákovo porozumění textu, jedná se o propojení mezipředmětových vztahů mezi českým jazykem a hudební výchovou. Text pohádky je v příloze č. 1.⁶⁵ V textu jsou vyznačená místa i s daným slovem.

Zhodnocení práce s 1. třídou

Výrobě a aktivitám se věnovalo celkem 13 žáků, tento počet byl pro výrobu a aktivity ideální. Všechny děti dostaly dostatečný prostor se projevit. Děti se těšily na tvoření i na činnosti. Hru na nástroje si užívaly a nebály se hrát v menších skupinách. Dalo by se říct, že nástroje braly jako hračku, se kterou si potom chtěly několik dní hrát. Ověřování probíhalo v době vyučovacích hodin hudební výchovy a pracovních činností.

Výroba tamburíny

Při výrobě tamburíny nedošlo k žádnému většímu problému. Jediné úskalí, které nastalo, bylo, že někteří žáci nezvládli udělat uzel (zajistit rolničku). Navzájem si však pomáhali. K výzdobě jsme nakonec použili voskovky, byly výraznější, než některé pastelky – špatně viditelné na papírovém tácku. Doporučuji si dát pozor na lesklou část papírového tácku, na které nemusí držet fixy ani pastelky a mohou být pro malování nevhodné. Jediné, co bylo nutné z materiálu koupit, byly rolničky, ostatní materiál byl dostupný ve škole.

⁶⁵ KOČÍ, Jakub D. Páteční pohádka: O deštníku, který neměl rád déšť. Žena – IN [online]. 2000–2022, 04.12.2009 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://zena-in.cz/clanek/patecni-pohadka-o-destniku-ktery-nemel-rad-dest>

Nácvik písně *Halleluja šabalaba*

Píseň již několik dětí znalo ze školky, tudíž samotný nácvik nezabral ani předpokládaný čas. S hrou na nástroj to bylo poněkud složitější. Pro žáky, kteří se obtížněji soustředí, bylo náročné udržet stále stejný rytmus. Během nácviku jsme kombinovali i skupinovou formu výuky, kdy např. část třídy jen hrála a část dětí jen zpívala. Právě pro to, aby si žáci upevnili jednotlivé činnosti. Hru na tamburínu si děti velmi užívaly. Tuto píseň jsme využívali k rannímu přivítání. Ukázalo se to jako příjemné zpestření začátku dne. Žáci ji také zpívali v rámci dne otevřených dveří.

Honěná na čertíky

Dětem se tato hra velmi líbila, byla zařazena do úvodní části hodiny tělesné výchovy. Hráli jsme ji ve dvou provedeních. V prvním kroku měl nástroj jen ten, kdo honil. Ostatní děti měly nástroj na lavičce a chodily si pro nástroj v momentě, kdy je chytač chytl. Tato varianta se ukázala být lehce chaotickou, proto si při druhé hře daly děti nástroj za kalhoty, což se osvědčilo. V momentě, kdy je honič chytl, ihned vytáhly nástroj a zapojily se do chytání ostatních dětí. Hru je lepší hrát ve větším prostoru nebo venku.

Výroba česnekových stonků

U tohoto nástroje byla výroba velmi jednoduchá. Jediné, na co je potřeba upozornit děti, je to, že se můžou stonku odloupávat jednotlivé vrstvy a může kvůli tomu vzniknout nepořádek.

Doprovod k písničce *Dešť'ová kapela*

V tomto případě se mi více osvědčilo mít žáky rozdělené do dvou skupin, kdy jedna skupina hrála a druhá zpívala. Vzhledem k tomu, že s danou třídou jsem pracovala již delší dobu, skupiny jsem utvořila tak, aby v dané skupině byl alespoň jeden žák, který aktivitu zvládal úplně. Žáci hned v první hodině bez problémů zpívali po dvojicích. Prakticky to vypadalo tak, že ostatní žáci hráli na česnekové stonky a dvojice zpívala. Lépe si tím fixovali text písničky a na konci hodiny už píseň uměla celá třída. Písničku jsme s dětmi opakovali pravidelně, když venku přšelo. S doprovodem žáci neměli obtíže.

Pohádka o deštníku, který neměl rád déšť

Nacvičili jsme rytmické celky na jednotlivá slova. Žáky velmi zaujalo střídání slov a hraní po skupinkách podle pokynů učitele s využitím rytmického trojhlasu. Děti doprovod k pohádce zvládly bez problémů. Tuto činnost jsem zvolila v hodině hudební výchovy, kdy

předchozí hodinu měli psaní, tudíž si žáci při čtení pohádky mohli aspoň odpočinout a uvolnit se.

2. TŘÍDA

BUBEN

Nářadí: nůžky, štětec

Materiál: keramický květináč (různé velikosti), hedvábný papír (velikost podle květináče), 2 kancelářské gumičky (velikost podle květináče), ubrousek (s nějakými obrázky), lepidlo Herkules (tekuté)

Metodický postup výroby:

- 1) Pracujeme každý sám dle pokynů učitele, jenom o lepidlo se budeme dělit buď ve dvojici nebo utvoříme menší skupiny např. po čtyřech.
- 2) Nejdříve si nachystáme potřebné nářadí a materiál.
- 3) Vystříhneme si z ubrousku různé obrázky (podle toho kolik jich na květináči chceme). Učíme děti používat jeden ubrousek vícekrát, aby stříhaly (pokud možno) od kraje.
- 4) Ubrousek přiložíme na květináč a přetřeme lepidlem. Upozorníme děti, aby štětec nenamáčely moc do lepidla, ale jen špičku štětce. Jinak si na buben daný den nezahrajeme, protože bude dlouho schnout. Doporučíme lepit obrázky spíše do spodní části květináče. Poté necháme zaschnout.
- 5) Následuje výroba paliček – metodický postup viz níže.
- 6) Po výrobě paliček se zase zpátky vrátíme ke květináči. Nastříháme si 1 kus hedvábného papíru tak, aby s rezervou překrýval otvor květináče a bylo možné jej na vnější straně přichytit gumičkou. Ke každému květináči patří jeden hedvábný papír.
- 7) Po uschnutí lepidla na květináči, přiložíme vystřížený hedvábný papír na květináč a přichytíme gumičkami/gumičkou. Záleží na tom, jak moc je gumička pružná. Je důležité, aby byl papír napnutý.
- 8) Přebytečný papír pod gumičkou můžeme odstříhnout.
- 9) Ověříme si funkčnost nástroje. Buben postavíme před sebe a začneme paličkou bubnovat na hedvábný papír.
- 10) Uklidíme si svůj pracovní stůl.

Fotodokumentace výroby – příloha č. 7.

Zdroj: Making a Rattle Shell Musical Instrument. AHC Arts & Crafts Helping Kids with Arts.⁶⁶

KORKOVÉ PALIČKY

Nářadí: nůžky/malý nožiček

Materiál: 2 korkové zátky, 2 silnějších špejle nebo čínské hůlky, lepidlo Herkules (tekuté)

Metodický postup výroby:

- 1) Pracujeme každý sám dle pokynů učitele.
- 2) Nejdříve si nachystáme potřebné nářadí a materiál.
- 3) Pomocí nůžek/nebozezu vyvrtáme díрку do korkových zátek. V této fázi potřebují některé děti pomoc učitele. Vyzkoušíme si, zda lze špejli zastrčit do díry. U některých korkových zátek stačí špejli zapíchnout.
- 4) Konec špejle lehce namočíme do lepidla a poté zastrčíme do díry. Obě paličky necháme uschnout.
- 5) Vrátime se zpět k výrobě bubnu.

Fotodokumentace výroby – příloha č. 7.

Zdroj: *Making music*⁶⁷

⁶⁶ Making a Rattle Shell Musical Instrument. AHC Arts & Crafts Helping Kids with Arts: *MUSICAL INSTRUMENT CRAFTS FOR KIDS: Make Your Own Homemade Drums, Kazoos, Flutes, and String Instruments for Children, Teens, and Preschoolers* [online]. AllFreelance, 2000–2018 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: <https://www.artistshelpingchildren.org/musicalinstrumentsartscraftsideashandmadekids.html>

⁶⁷ WISEMAN, Ann Sayre a John LANGSTAFF. *Bells.chimes.triangles. Making Music*. United States: Storey Publishing, 2003, s. 39.

Využití (činnosti, aktivity, hry): Zaklínadlo – ABRAKA DABRAKA s doprovodem

Text:⁶⁸

Abraka dabraka, čáry, máry,
kolesa od lesa brundibáry,
člobrdo **natvrdo**, hrnky brnk,
kocour je v roští, vrabec frnk.

Kambala papala, čimboraso,
slanina z komína, jáhly a maso,
Mudr a judr z říše plyše:
Ať se mi úkol sám píše!

Před začátkem hodiny napíšeme toto zaklínadlo na tabuli, aby ho měli žáci na očích. Současně můžeme v textu udělat značky, označující pohyb. Nejdříve si s dětmi přečteme text, poté učitel předříkává a žáci opakují. Poté zkusíme říkat text všichni dohromady. Následně přidáme pohyby k oživení textu.

První sloka: buben stojí před námi na lavici (my u toho stojíme) nebo na zemi (klečíme, sedíme na zemi) a v jedné ruce držíme paličku. Druhá palička je položena vedle bubnu. Na každé ze slov ABRAKA DABRAKA švihne rukou, ve které máme paličku dopředu. Na slova ČÁRY, MÁRY opíšeme paličkou dvě písmena S pod sebou. Na KOLESA OD LESA se dvakrát otočíme o 180° a na BRUNDIBÁRY švihne dvakrát za sebou dopředu paličkou stejně jako na začátku. Na slovo NATVRDO na každou slabiku hrajeme na buben. Druhou rukou si přidržujeme buben, aby se nám nehýbal. Na BRNK A FRNK levou ruku dáme před sebe dlaní nahoru a paličkou po ní přejedeme od zápěstí ke konečkům prstů.

V druhé sloce použijeme buben, v jedné ruce máme paličku a hrajeme, druhou rukou si přidržujeme buben (pokud se buben při hraní nehýbe, můžeme hrát střídavě oběma rukama). Vždy na první dobu hrajeme na buben (vyznačeno v textu). Na poslední verš AŤ SE MI ÚKOL pomyslně paličkou opíšeme dvě písmena S pod sebou a po slovech SÁM PÍŠE třikrát udeříme na buben.

Toto cvičení je možné doplnit o rekvizity, např. čarodějnický klobouk.

Rytmické pexeso

Rytmické pexeso má stejná pravidla jako klasické pexeso, jen je obohaceno o rytmy. Dva hráči jdou za dveře. Ostatní žáci si vytvoří dvojice a vymyslí krátký rytmus, který dokážou oba z dvojice zahrát na bubínky. Poté učitel zkontroluje všechny dvojice, zda se nějaký rytmus neopakuje. Po kontrole se žáci, rozmístí po prostoru tak, aby dvojice nebyly vedle sebe, a hra může začít. Hráči se střídají v hře. Hráč č.1 si vybere jednoho žáka a ten mu zahraje svůj

⁶⁸KAINAR, Josef. *Nevidáno neslycháno* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2020, s. 17. [cit. 2022-06-13]. ISBN 978-80-274-1185-6. Dostupné z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/55/19/02/nevidano_neslychano.pdf

rytmický celek. Poté si vybere druhého žáka a ten zahraje svůj rytmický celek. Pokud se celky shodují, získává první dvojici a pokračuje ve hře, pokud se celky liší, hraje hráč č.2. Vyhrává ten hráč, který uhodne více dvojic.

Pozn. je dobré si před začátkem hry zopakovat rytmické slabiky a vyzkoušet si zahrát různé rytmy na bubínek.

OŘECHOVÉ DŘÍVKO

Nářadí: menší kladívko

Materiál: polovinu ořechové skořápky (od vlašského ořechu), široká gumička (120 x 10 mm), lékařská špachtle, noviny

Metodický postup výroby:

- 1) Pracujeme každý sám dle pokynů učitele, jen o kladívko se budeme dělit s ostatními spolužáky.
- 2) Nejdříve si nachystáme všechno potřebné nářadí a materiál.
- 3) Lékařskou špachtli si libovolně pomalujeme a individuálně podle pokynů učitele pracujeme na kroku č. 4.
- 4) Učitel si vezme jednotlivě žáky k místu, kde polovinu skořápky položí na noviny a společně kladívkem část odštípnu.
- 5) Navlečeme na skořápku gumičku a dvakrát ji obtočíme kolem zbytku skořápky. Pásky gumičky budou ležet na sobě.
- 6) Gumička bude na okraji skořápky.
- 7) Špachtli provlečeme mezi pásky gumičky.
- 8) Ověříme funkčnost nástroje. Skořápku chytíme do ruky a druhou rukou se lehce dotkneme konce špachtle, který trčí ze skořápky. Zatlačíme domů a pustíme.
- 9) Uklidíme si svůj pracovní stůl.

Fotodokumentace výroby – příloha č. 8.

Záměr výroby tohoto nástroje je ten, že vydává tiše se opakující kmitavý zvuk; při využití ve větším počtu dětí je zvuk snesitelný.

Zdroj: Making a Rattle Shell Musical Instrument. AHC Arts & Crafts Helping Kids with Arts.⁶⁹

Využití (činnosti, aktivity, hry): Hra Na majáky⁷⁰

Hra vyžaduje větší prostor bez překážek, např. tělocvičnu. Kromě nástroje je nutné mít pro každého hráče šátek na oči. Dva hráči (v menším počtu dětí stačí jeden) představují majáky a mají v ruce hudební nástroj, ostatní si zavážou oči. Děti určené jako majáky si najdou místo v prostoru a na pokyn učitele začnou hrát libovolně na nástroj. Úkolem ostatních je najít alespoň jeden maják. Poté se majáky vymění a hra se opakuje. Jedná se o propojení mezipředmětových vztahů mezi hudební a tělesnou výchovou.

Píseň *Datel*⁷¹ s doprovodem ořechového dřívka

Povídáme si s dětmi o ptácích žijících v lese, mezi nimi zmíníme i datla. Žáci se pokusí vzpomenout si na informace o datlovi – jak vypadá, kde žije, co dělá; využíváme tak mezipředmětové vztahy, konkrétně propojení prvouky a hudební výchovy. Vyzkoušíme si pomocí ořechového dřívka vytvořit zvuk připomínající datla – krátkou improvizaci. Následuje nácvik písně. Pokud nácvik zvládneme, přidáme ořechové dřívko. Budeme doprovázet píseň (improvizovat) jen na určitých místech, která jsou v notách označena červenou čarou. Děti hrají v předešlé, dále v refrénu na slova *Datel, datel, datel, datel, datel, datel léčí za pakatel, léčí za pakatel. Je to doktor lesní, je to doktor lesní, všechny nemoce sní, všechny nemoce sní* a po dohře jednou ťuknou (označeno červenou tečkou v notách). Žáci ve vyznačených částech improvizují (hrají libovolně). Je velmi důležité nacvičit přechody. Učitel ukazuje smluveným signálem (např. kývnutím hlavy), kdy mají žáci hrát a kdy ne.

⁶⁹ Making a Rattle Shell Musical Instrument. AHC Arts & Crafts Helping Kids with Arts: *MUSICAL INSTRUMENT CRAFTS FOR KIDS: Make Your Own Homemade Drums, Kazoos, Flutes, and String Instruments for Children, Teens, and Preschoolers* [online]. AllFreelance, 2000–2018 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: <https://www.artistshelpingchildren.org/musicalinstrumentsartscraftstideashandmadekids.html>

⁷⁰ ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2007, s. 90.

⁷¹ SVĚRÁK, Zdeněk a Jaroslav UHLÍŘ. *Zpěvník: Jaroslav Uhlíř a Zdeněk Svěrák, Největší hity*. Praha: Fragment, 2008, s. 36-37.

Datel

Zdeněk Svěrák

Jaroslav Uhlíř

D G A D D G A D

Když

6 D

da - tel, dok - tor stro - mů, se vra - cel z prá - ce do - mů, tu
po - slyš, mi - lý smr - ku, te - be buď bo - lí v kr - ku a

8 C G G/A D 1.

smrk mu hlá - sil na - štvá - ně, že prej ho pí - chá na stra - ně Ty,
ne - bo pí - chá v pod - ko - ři, jsme chu - dá - cí my dok - to -

12 2. D A D G

ři. Da - tel, da - tel, da - tel, da - tel, da - tel, lé - čí za pa - ka - tel,

16 D

lé - čí za pa - ka - tel, Je to dok - tor les - ní, je to dok - tor les - ní,

19 G D G

všech - ny ne - mo - ce sní, všech - ny ne - mo - ce sní, cho - ro - by veš - ke - ré

22 A D D G A D ⊕

o - ka - mži - tě se - že - re, cho - ro - by veš - ke - ré o - ka - mži - tě se - že - re.

2 D.S. al Coda ⊕ D G A D

26 I cho - ro - by - veš - ke - ré o - ka - mži - tě se - že - re. ●

I když ho zobák bolí,
jak léčil po okolí,
i když ho bolí hlavička
a bodla by mu kávička.

I když mu dobře není,
dá ucho k tomu kmeni,
neb když měl v Praze pomoci,
všem stromům slíbil pomoci.
Datel, datel, datel ...

Zhodnocení práce s 2. třídou

Výrobě a aktivitám se v této třídě věnovalo celkem 28 žáků. Žáci byli nesmírně zapálení do výroby nástroje. Doporučuji dělat buben a ořechové dřívko současně; nejdříve začít bubnem a v momentě, kdy buben schne, začít dělat korkovou paličku a poté ořechové dřívko, vyplní se tím čas uschnutí. Existuje i druhá pohodlnější varianta, a to rozdělit výrobu bubnů na dva dny. Ověřování výroby probíhalo formou blokové výuky.

Výroba bubnu

Při tak velkém počtu dětí bylo nutné postupovat opravdu pomalu a zadání několikrát opakovat. Výroba bubnu nevyžadovala pomoc od vyučujícího; žáci to zvládali bez pomoci učitele. K výrobě bylo potřeba koupit pouze květináče, ostatní materiál byl k dostání ve škole. S žáky jsme si vysvětlili, jak neplýtvat s materiálem, neboť žáci v prvním momentu rozstříhali ubrousky takovým způsobem, že se muselo vyhodit několik kusů. Proto jsem tento jejich postup brzy zastavila, aby se ubrousky ušetřily.

Zaklínadlo *ABRAKA DABRAKA*

Žáci si text zaklínadla zapamatovali rychleji, než se předpokládalo. Vzbuzovalo to v nich smích a radost z toho, že možná nebudou muset psát úkoly viz text zaklínadla. Pohyby pro ně byly jednoduché, takže dokonce si potom začali vymýšlet vlastní choreografii. Ta je velmi zaujala. Vzniklo z toho krátké představení, které převedli jiné třídě.

Rytmické pexeso

Pexeso je hra s různými modifikacemi. V této variantě půjde hlavně o rytmus, role učitele je při ní opravdu důležitá. Ze začátku totiž žáci tvořili dvojice s kamarády, to se po první hře ukázalo jako neefektivní, protože je „hádači“ velmi rychle uhádli. Tato situace byla předvídatelná, pokud se žáci dobře znají. Druhou hru už tvořily jiné dvojice (méně předvídatelné). Druhá podstatná role učitele byla zkontrolovat jednotlivé rytmy, které si žáci ve dvojicích vymysleli. Děti si k tomu často vymýšlely i pohyby. Slabší děti vytvářely jednodušší rytmy, aktivnější děti zase složitější. Aktivitu si děti nesmírně užívaly a chtěly hrát více kol.

Výroba ořechového dřívka

Důležitá je koordinace učitele při výrobě. Společně jsme se seznámili s kladívkem, protože některé děti s ním ještě nepracovaly. Během toho, co žáci zdobili špachtli, bylo dobré si děti individuálně volat a pomoci jim rozlomit skořápku od ořechů. Osvědčilo se držet ruku

dítěte a nenechat je to dělat samotné s kladívkem. Samozřejmě to chvíli trvá, ale stihli jsme to během kreslení/zdobení špachtle. Náročnější bylo pro některé děti navléknout gumičku, protože jde o jemnou motoriku a některé děti s ní mají problém, opět se jedná o jednotlivce.

Hra *Na majáky*

Tuto hru jsme hráli v tělocvičně z důvodu většího volného prostoru, ale v menším počtu jsme ji také zopakovali i na koberci ve třídě. V rámci hodiny tělesné výchovy byla zařazena do závěrečné části hodiny. Pokud se hraje hra ve třídě, musí se dbát na bezpečnost, aby žáci do ničeho nenarazili. První hru jsme vyzkoušeli bez šátků se zavřenýma očima, některé děti však nehrály fair-play a dívaly se. Podruhé už měli žáci šátky a byl vidět rozdíl. Trvalo jim to daleko déle najít maják a byli naprosto potichu, aby slyšeli zvuk. Zkoušeli jsme hru i ztížit tím, že se maják pohyboval, ale tím se hra jen protahovala a trvalo to ještě déle. Pohybující se maják je lepší hrát v menším prostoru, kde se hledá lépe. Vyžadovalo to vysokou koncentraci, aby měli žáci radost a dosáhli úspěchu.

Písnička *Datel*

Spojili jsme tuto písničku se znalostmi z prvouky, zopakovali jsme si, co víme o datlovi. Návnik písně byl náročnější, věnovali jsme se mu více času, než bylo předpokládané. Vyzkoušeli jsme tuto píseň na skupinky a skupinky se střídaly – jedna hraje, druhá zpívá. Žáci využili možnosti improvizace a ta pro ně byla nejzajímavější částí písně. Vzhledem k tomu, že se jednalo o improvizaci ve skupině, zvládly to i slabší děti.

3. TŘÍDA

KAZOO

Nářadí: děrovačka, nůžky, pravítko

Materiál: rolička od toaletního papíru, měkký barevný papír nebo potisknutý papír, hedvábný papír 10 cm × 10 cm (průsvitný tenký papír), gumička, tuhé lepidlo, pastelky/fixy

Pozn.: Buď barevné papíry nastříháme dopředu na velikost roličky (rozměr papíru 9,4 cm × 16,6 cm), nebo si to potom musí žáci naměřit. Papír by neměl být tvrdý. Tvrdý papír se hůře ohýbá kolem roličky.

Metodický postup výroby:

- 1) Pracujeme ve dvojicích.
- 2) Nejdříve si nachystáme potřebné nářadí a materiál. Dáme žákům vybrat barevný/potisknutý/nastříhaný/nenastříhaný papír. Nenastříhaný papír nastříháme viz rozměry uvedené nahoře. Pokud máme bez potisku, můžou si na něj žáci nakreslit nějaký obrázek. Díky tomu si potom svůj nástroj bezpečně poznají.
- 3) Po dokončení zdobení papíru otočíme papír obrázkem na lavici. Okraje papíru potřeme lepidlem. Oblepíme roličku papírem kolem dokola, obrázkem ven.
- 4) Učitel obejde žáky a udělá jim díru děrovačkou přibližně doprostřed roličky.
- 5) Na jeden konec roličky přiložíme hedvábný papír a upevníme gumičkou. Pokud je gumička větší, obtáčíme je vícekrát. Ověříme funkčnost nástroje.
- 6) Uklidíme si svůj pracovní stůl.

Fotodokumentace výroby – příloha č. 9.

Zdroj: *Instrumentenbau mit Kindern – kein problem*⁷² a *20 Diy musical instruments for kids to make and play*.⁷³

⁷² ROMPF, Alexandra a Frank ROMPF. *Instrumentenbau mit Kindern - kein problem*. 4. vydání. Donauw: Auer Verlag, 2009, s. 41.

⁷³ MAG, Bubble. Comment fabriquer un Kazoo en couleurs ? *Artsy craftsy mom: 20 DIY musical instruments for kids to make and play* [online]. ARTSYCRAFTSYMOM, 13. června 2017 [cit. 2021-6-19]. Dostupné z: <https://www.idkids.fr/enfant/loisirs-avec-les-enfants/diy-2/comment-fabriquer-un-kazoo-en-couleurs>

Využití (činnosti, aktivity, hry): Hraj na čísla

Jedná se o modifikaci aktivity *Hraj na čísla*. Potřebujeme kartičky (různé velikosti) s čísly 1-15, čísla se nám mohou opakovat, ale na kartičce jiné velikosti. Počet kartiček záleží na počtu hráčů, pokud máme méně než 10 žáků, doporučuji alespoň 2 velikosti kartiček.

Kartičky rozmístíme po prostoru (např. po koberci, či jiné větší ploše po třídě). Každý hráč si vezme svůj nástroj a začne se pohybovat mezi kartičkami a hrát na nástroj. Na předem smluvený signál učitele si najde libovolnou kartičku s číslem a počítá potichu od 1 do daného čísla. Jakmile se dopočítá, začíná opět chodit po místnosti a hrát a čeká na další signál. Ovšem už si nemůže stoupnout na kartu, na které stál předtím (musí projít různé karty). Hru lze doplnit tím, že po každém signálu vezmeme jednu kartu s číslem a ten, na koho karta nezbude, vypadává.

Je možná také obměna, kdy žáci budou hrát pouze na kartičkách. Hrají podle čísla na kartičce. Znamená to tedy, že žáci se pohybují po prostoru a po smluveném signálu si najdou kartičku a hrají, tak dlouho dokud v duchu nenapočítají do čísla na kartě. Tuto variantu lze také ztížit, např. tím, že velikost karty určí hlasitost, jakou má žák hrát. Malá kartička hraje potichu (piano), velká kartička hraje nahlas (forte), prostřední kartička hraje středně silně (mezzoforte). Čísla na kartičkách nám mohou značit délku zvuku, např. lichá čísla budou hrát krátce a sudá čísla dlouze.

Další možností, která se u této aktivity nabízí, je, že se žáci libovolně pohybují po prostoru a v případě, že stoupnou na kartu, zahrají tolikrát, kolik určuje číslo na kartě. Kartičkám se nevyhýbají ani nečekají na žádný signál jako v předchozích variantách. Námět na tuto hru naleznete v knize *Hudební hry jinak hry se zvuky a elementární komponování*.⁷⁴

Píseň Vláček motoráček⁷⁵ s doprovodem na kazoo

Povídáme si s dětmi o cestování, jestli už někdy jely vlakem, požádáme nějaké dítě, aby předvedlo zvuk, který vydává vlak. Vyzkoušíme hraní na kazoo. Poté následuje nácvik písně. Pokud žáci nácvik zvládli, přidáme kazoo. Při nácviku jsme se naučili danou část zpívat a teď ji budou zpívat do kazoo. Žáci budou doprovázet píseň na kazoo v částech, kde vláček houká

⁷⁴ KOPECKÝ, Jiří, Jaromír SYNEK a Vít ZOUHAR. *Hudební hry jinak: hry se zvuky a elementární komponování*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2014, s. 122.

⁷⁵ SOUKUPOVI, Marta a Petr. *Culinčin notísek*. Plzeň: Miloslav Krist - Artkrist, 2021, s. 66–67.

(slova v písni „hůhů“, označeno v notách červeně), tzn. nacvičíme s žáky spojení přechodu ze zpěvu na hraní. Aktivitu můžeme doplnit pohybem, můžeme vytvořit několik vláčků.

Vláček motoráček

Marta a Petr Soukupovi

$\text{♩} = 147$

Ref.: Hů... Je - vlá - ček mo - to - rá - ček,

7 je - de vlá - ček mo - to - rá - ček. Hů...

13 Š, š, š š, š, š, š, š, š, š, 1.Můj tá-ta ří-dí vlá - ček, vlá - ček mo-to -

20 rá - ček, ně-kdy je - de rov - ně a jin-dy do za - tá - ček, do ko-peč-ka,

26 z ko- peč - ka to - cí se mu ko - leč - ka.

2. Oblak za ním letí, mávají mu děti
plní tajná přání každému na počkání.
Do kopečka, z kopečka, točí se mu kolečka.

Ref: (2x) Hůůůů, hůhů, hůhů, hůhů, hůhů (jede vláček motoráček).
hů, hůhů, hůhů, hůhů (jede vláček motoráček).

3. Veze čtři vagonky, pro děti má balonky,
z komínku si fouká a na auta houká.
Do kopečka, z kopečka, točí se mu kolečka.

4. Když přijede domů k velikému stromu,
uloží se k spánku na poslední stránku.
Do kopečka, z kopečka, točí se mu kolečka.

Ref: (2x) Hůůůů...

Obrázek 7: Notový zápis k písni Vláček motoráček, zdroj: č. 20

BASKYTARA

Náradí: nůžky, kleště (malé, stačí jedny pro celou třídu)

Materiál: kelímek od jogurtu, tužka, silnější izolepa, pružný pás (silnější gumička 120 × 10 mm), 2 kancelářské sponky, plastelína

Metodický postup výroby:

- 1) Pracujeme ve dvojicích dle pokynů učitele.
- 2) Nejdříve si nachystáme potřebné náradí a materiál.
- 3) Kancelářskou sponku rozložíme tak, aby vnitřní záhyb zůstal a ten vnější byl rovný.
- 4) Gumičku rozstříhneme, aby z ní byl jeden proužek.
- 5) Do zahnutého konce sponky vložíme tužku. Rovný konec omotáme směrem dolů kolem tužky. Pokud nám nejde konec zatočit, učitel sponku žákům zahne kleštičkami.
- 6) Do dna kelímku uděláme díru nůžkami.
- 7) Na protější straně kelímku, přilepíme tužku pomocí izolepy (více a pořádně přimáčkeme). Tužka je sponkou nahoru. V tomto kroku jeden z dvojice drží tužku a kelímek. Druhý z dvojice lepí izolepu. Poté se ve dvojici vystřídají.
- 8) Pomocí nůžek prostrčíme konec gumičky dírou v kelímku, tak, aby byl na každé straně jeden konec gumičky.
- 9) Konec gumičky, který je na vnější straně, přivážeme ke sponce na tužce. Jeden z dvojice drží gumičku vevnitř kelímku a druhý ji uváže ke sponce na tužce.
- 10) Pod sponku na tužce dáme kousek plastelíny, abychom zamezili spadnutí sponky.
- 11) Gumičku zevnitř kelímku natáhneme a přichytneme její konec k nejbližšímu okraji kelímku pomocí druhé sponky. V této chvíli jeden z dvojice upevňuje konec gumičky ke kelímku a druhý drží tužku, aby se neodlepila.
- 12) Ověříme funkčnost nástroje. Začneme prstem brnkat na gumičku.
- 13) Uklidíme si svůj pracovní stůl.

Fotodokumentace výroby – příloha č. 10.

Zdroj: Five Harder DIY Musical Instruments to Make This Weekend.⁷⁶

Využití (činnosti, aktivity, hry): Malá pohádka o hudebních nástrojích

Učitel čte text pohádky, úkolem dětí je zahrát na baskytaru ve chvíli, kdy uslyší název nějakého hudebního nástroje, a to i v případě, že byl tento nástroj opakovaně zmíněný. Tato aktivita může sloužit k opakování názvů hudebních nástrojů. Poté mohou i děti zkusit vymyslet nějakou vlastní pohádku o hudebních nástrojích. Pohádkou procvičujeme žákovo porozumění textu, jedná se o propojení mezipředmětových vztahů mezi českým jazykem a hudební výchovou. Text pohádky je uveden v příloze č. 3.

Píseň Banuwa s doprovodem⁷⁷

Povídáme si o tom, co jsme si přivezli z výletu z ciziny. Nácvič písničky uvedeme tím, že nám někdo (vymyšlená postava), přivezl ze zahraničí tuto písničku. Po nacvičení a upevnění melodie vyzkoušíme zpívat kánon ve dvou skupinách. Nácvič doprovodu budeme trénovat na jednohlasu, brnkáme na kytaru vždy na 1. dobu (v notách označeno červenou tečkou). Spojíme zpěv a hru na nástroj dohromady nejprve v pomalém tempu a postupně zrychlujeme a na závěr přidáme kánon.

⁷⁶ *Five Harder DIY Musical Instruments to Make This Weekend – Loog Guitars* [online]. Loog Guitars, November 20, 2014 [cit. 2022-01-01]. Dostupné z: <https://loogguitars.com/blogs/the-loog-blog/five-harder-diy-musical-instruments-to-make-this-weekend>

⁷⁷ *Banuwa: Tradiční popěvek z Libérie*. In: Hudebka na Pajdě [online]. Kroměříž: VOŠPS a SPgŠ Kroměříž., 25.3.2020 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <http://hvpajda.blogspot.com/2020/03/>

Banuwa

1. Tradiční popěvek z Libérie

Ba - nu - wa, ba - nu - wa, ba - nu - wa yo!_____

5 Ba - nu - wa, ba - nu - wa, ba - nu - wa yo!_____

9 Ne - ni a - la - no, ne - ni a - la - no, ne - ni

13 a - la - no, ba - nu - wa, a - la - no, a - la - no!

Obrázek 8: Notový zápis písně Banuwa, zdroj: č. 27

Zhodnocení práce s 3. třídou

Výrobě a aktivitám se věnovalo 25 žáků. U této skupiny byla důležitá motivace hlavně u chlapců, protože se jim moc nechtělo tvořit, ale díky jejich kreativitě, materiálu a přirovnání k reálnému životu byli z výsledku nadšení. Hlavně děvčata se zajímala o materiály, hledala v nich rozdíly. Měla ohledně materiálu a náradí spoustu otázek, dbala na estetické zpracování. Žáci při tvorbě rozvíjeli sociální vztahy, navzájem se dívali, jak se daří ostatním, a pomáhali si. Ověřování probíhalo formou blokové výuky.

Výroba kazoo

Výroba proběhla bez problémů, jen bylo nutné postupovat krok po pokroku a čekat, až všichni budou mít daný krok splněný. Některé děti chtěly postupovat rychleji a byly netrpělivé, nechtělo se jim čekat na pomalejší spolužáky. Děti poutaly barevně potisknuté barevné papíry, proto bylo vhodné mít více těchto papírů s různými vzory. Samy si je upravily na velikost roličky. Chlapci byli velmi zaujatí možností dekorování a chtěli nástroj co nejvíce přiblížit realitě; z kazoo si udělali píšťalku na fotbal, tzn. dokreslili odznak fotbalového klubu a další. Roličky od toaletního papíru si žáci přinesli sami. Děrovačka se nám neosvědčila a místo toho žáci tvořili dírky nůžkami.

Hraj na čísla

Tato hra měla u dětí velký úspěch, hlavně u chlapců. Hráli jsme všechny uvedené verze. Jediné, co bych doporučila, realizovat hru spíše v tělocvičně nebo venku. Ve větším počtu dětí je velký hluk a pro okolí to nemusí být příjemné. Smluvený signál musí být dostatečně jasný a hlasitý, aby na něj žáci dokázali reagovat. Využívali jsme k tomuto účelu zvuk trianglu.

Píseň Vláček motoráček

Nejdříve jsme se učili písničku zazpívat a později jsme přidali hru na nástroj. Pár dnů nám trvalo, než jsme si osvojili slova písničky. Děti si do notového zápisu udělaly vlastní značky. I během přestávek děti ze sebe sestavily vláček a houkaly po třídě.

Výroba baskytary

Výroba byla náročnější a vyžadovala velké soustředění ze strany dětí. Vždy jsme čekali na všechny, až měli daný krok zvládnutý. Žáci spolupracovali a pomáhali si, dělili se také o materiál. Každé dítě si dekorovalo svůj nástroj podle sebe.

Malá pohádka o hudebních nástrojích

Pohádka byla zařazena jako motivace hodiny, aby žáci uhodli, o čem si budeme dnes povídat, a současně jsme tím zjišťovali, o kterých hudebních nástrojích již někdy předtím slyšeli. Známé nástroje jako např. klavír, buben, trubka zvládli žáci bez problému poznat; u čeho se některé děti zarazily, byl trombón. Pohádka byla přiměřeně dlouhá, děti by déle pozornost už asi neudržely.

Píseň Banuwa

U této písničky nám zabral hodně času nácvič písničky, více než bylo předpokládané. Děti si do notového zápisu, udělaly vlastní značky. Jedno schéma jsme měli na tabuli, kde učitel přímo ukazoval, kde se právě nacházíme. Poprvé jsme slova písničky pouze říkali a do toho se žáci snažili hrát. Většina žáků se dívala na tabuli se schématem. Melodie nebyla pro žáky náročná. U této písničky jsme zpívali a hráli po skupinkách jako kánon, abychom si písničku více zafixovali. Nicméně bylo důležité vytvořit vyvážené skupinky, v nichž byly děti, kterým šla aktivita lépe i hůře.

4. TŘÍDA

NÁRAMEK S ROLNIČKAMI

Nářadí: jehla, nůžky

Materiál: 1 filc (standartní velikost filcu 21 cm × 29,7 cm), 4 malé rolničky, 2 kovové patentky na oblečení (stiskací knoflíky), nit (barva nitě záleží na barvě filcu, ale není to podmínkou), fixa

Metodický postup výroby:

- 1) Pracujeme každý sám dle pokynů učitele.
- 2) Nejdříve si nachystáme potřebné nářadí a materiál.
- 3) Rozstříháme podélně filc formátu A4 (21 cm × 29,7 cm) na dva stejné proužky o rozměru 10,5 cm × 29,7 cm). Poté si přiměříme ustříhnutý filc na noze a zkontrolujeme, jestli nám ustřižená velikost sedí na noze. Po obtočení kolem nohy se konce filcu musí překrývat.
- 4) Nyní budeme tvořit s jedním proužkem, druhý si odložíme stranou.
- 5) Navlečeme si zdvojenou nit délky okolo 26 cm – 30 cm do jehly, na konci uděláme dva uzly.
- 6) Označíme si fixou vnitřní stranu náramku (je jedno, kterou zvolíme) pro jednodušší orientaci při šití.
- 7) Učitel nejprve názorně vysvětlí a ukáže dětem postup, jak budeme přišívat patentky a zakončení. Nejdříve přišijeme patentky na horní okraj proužku filcu, na každém konci proužku filcu jednu. Tenčí patentku přišijeme na vnitřní stranu výstupkem z patentky do prostoru. Na vnější stranu filcu přišijeme širší patentku výstupkem do filcu tak, aby se dal potom proužek zapnout kolem nohy tak, aby nebyly přišité naproti sobě.
- 8) Po praktické ukázce učitele, začnou šít žáci. Navlečenou nití přišijeme jednu patentku, poté si navlečeme novou část niti (okolo 26 cm – 30 cm) a přišijeme druhou patentku.
- 9) Znovu si navlečeme dvojitou nit, tentokrát (asi 55 cm), opět uděláme na konci dva uzlíky.
- 10) Začneme přišívat rolničky. Jehlu provlékneme z vnitřní strany filcu na vnější. Po provlečení navlékneme rolničku a o kousek dál provlékneme jehlu zpátky

na vnitřní stranu. Poté zase o kousek dál provlékneme jehlu na vnější stranu a navlékneme další rolničku. Celkem to tak uděláme čtyřikrát, po čtvrté rolničce provlékneme nit zase na vnitřní stranu a zauzlujeme nit.

11) Spodní okraj filcu nastříháme na proužky (přibližně 1 cm široké a 5 cm dlouhé).

Můžeme si míry zaznačit fixou a poté nastříhat.

12) Nyní je hotový první náramek, stejně postupujeme s náramkem na druhou nohu.

13) Je také možné náramek dozdobit, např. lepícími kamínky, jinými dekorativními předměty, nebo si vyšívat mezi rolničky ozdobný obrazec.

14) Ověříme funkčnost nástroje. Navlékneme náramek na nohy a mírně dupneme.

15) Uklidíme si svůj pracovní stůl.

Fotodokumentace výroby – příloha č. 11.

Zdroj: *Making Music*⁷⁸ *DIY Musical Instruments*.⁷⁹

Využití (činnosti, aktivity, hry): Tanec Can Can

Žáci si přicvaknou náramky kolem nohy. Nejdříve se s žáky naučíme jednotlivé kroky v pomalejším tempu a poté budeme zrychlovat. Využijeme hudbu; kankánovou část – finále z předešlé opery *Orfeus v podsvětí*. Lze použít nahrávku Youtube od 0:30.⁸⁰ V příloze č. 4 nalezneme noty z bezplatné mobilní aplikace Perfect Piano,⁸¹ ve které je možné si pustit nahrávku. K jednotlivým taktům not uvedených v příloze jsou zapsány doporučené taneční kroky. Jedná se o propojení mezipředmětových vztahů mezi hudební a tělesnou výchovou.

⁷⁸ WISEMAN, Ann Sayre a John LANGSTAFF. Bells.chimes.triangles. *Making Music*. United States: Storey Publishing, 2003, s. 20.

⁷⁹ DIY musical instruments. *Giggles Galore* [online]. [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://gigglesgalore.net/diy-musical-instruments>

⁸⁰ OFFENBACH, Jacques a Orchester VŠCHT. *Finále z předešlé opery Orfeus v podsvětí* [online]. In.: 16.12.2019 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=1c9KU4xiGCU>

⁸¹ OFFENBACH, Jacques. *Can can*. In: Aplikace Perfect Piano [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.gamestar.perfectpiano>

Kroky:

- 1) Žáci stojí ve dvou řadách, s rukama v bok se dotýkají lokty. Žáci mají ruce v bok po dobu celého tance (takty 1–16).
- 2) S poskokem vykopáváme pravé koleno a vzápětí celou pravou nohu.] opakujeme 4x,
- 3) S poskokem vykopáváme levé koleno a vzápětí celou levou nohu.] (takty 17–34)
- 4) Dva poskoky (první řada doprava, druhá řada doleva). Následuje krok 2. } opakujeme 1x,
- 5) Dva poskoky zpátky. Následuje krok 3. } (takty 35–49)
- 6) Krok 2 opakujeme 4x a krok 3 opakujeme 4x (takty 50–66).
- 7) Otočíme se vlevo v bok (takt 67).
- 8) S poskokem vykopáváme celé pravé nohy 8x (takty 68–91).
- 9) Otočíme se o 180° a s poskokem vykopáváme levou nohu 8x (takty 92–100 první dvě noty).
- 10) Žáci z obou řad vytvoří dohromady kruh (takty 101–108).
- 11) Tanec v kruhu – s poskokem vykopáváme 8x pravou nohou (takty 109–124).
- 12) Tanec v kruhu – s poskokem vykopáváme 8x levou nohou (takty 125–140).
- 13) Chytíme se za ruce a běháme dovnitř kruhu a zpět. Opakujeme 6x, ale záleží na velikosti kruhu (takty 141–164).
- 14) Na místě běží (takty 165–171).
- 15) Na závěr úklona dovnitř kruhu (takt 172).

Uhodni, kdy hraje jeden nástroj

Poslechové cvičení zaměřené na rozlišení toho, kdy hraje jeden nástroj sólo a kdy orchestr či více nástrojů. Náramek s rolničkami máme navlečený na noze. Dítě má za úkol během ukázky hrát po celou dobu, kdy si myslí, že hraje pouze jeden nástroj. Během úryvku počítá, kolikrát hrál. Jako ověření správnosti si můžeme pustit nahrávku s obrazem a kontrolovat si své hraní podle obrazu. Také můžeme žáky upozornit na to, který nástroj bude hrát sólově. Druhá varianta je, že dítě bude hrát po celou dobu, kdy hraje orchestr a pokud bude hrát sólo tak, nehrát.

Vybrané nahrávky pro tuto aktivitu:

Klavírní koncert B moll – Petr Iljič Čajkovský⁸² (sólo klavír, 2:15-5:26)

⁸² ČAJKOVSKIJ, Petr Iljič a Barbora PROKOPOVÁ ŘÍHOVÁ. *Klavírní koncert č. 1 b moll op. 23* [online]. In.: 15.3.2013 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FSRjnOjiw84&t=425s>

Koncert pro housle a orchestr D dur – Petr Iljič Čajkovský⁸³ (sólo housle, 0:50-3:19 nebo 25:35-29:33)

Koncert B dur pro harfu – George Fridrich Händel⁸⁴ (sólo harfa, 2:56-5:45)

OVOCNÁ KYTARA

Nářadí: nůžky

Materiál: karton (měkčí na stříhání, rozměr: 14 cm x 16 cm), 3 gumičky (průměr 60 mm), pastelky a fixy, papírová šablona ve tvaru hrušky (9,6 cm x 15,1 cm) a jablka (12,7 cm x 12,7 cm), lepidlo Herkules (tekuté)

Metodický postup výroby:

- 1) Pracujeme každý sám dle pokynů učitele, jenom o nástroje a materiál se budeme dělit buď ve dvojici nebo utvoříme menší skupiny např. po čtyřech.
- 2) Nejdříve si nachystáme potřebné nářadí a materiál.
- 3) Obkreslíme si šablonu na karton.
- 4) Vystříhneme obkreslený tvar šablony a podle předlohy nastříhneme na horní části ovoce (prostříhneme stopku ovoce uprostřed, přibližně 1,5 cm hluboký nástřih) a dolní části ovoce (3 zástřihy – naproti stopce jeden a poté z každé strany 1,5 cm vzdálený další, 1,5 cm hluboké). Vystříhneme z kartonu ještě obdélník (rozměr 1,5 cm × 6 cm).
- 5) Přilepíme delší strany kobylinky (kartonového obdélníku) doprostřed ovoce. Mezitím, co bude obdélník tuhnout, dekorujeme si ovoce.
- 6) Do každého ze tří zástřihů zastrčíme jednu gumičku a natáhneme ji přes celé ovoce a kobyliku.
- 7) Ověříme si funkčnost nástroje. Přejedeme prsty po gumičkách.
- 8) Uklidíme si svůj pracovní stůl.

Fotodokumentace výroby – příloha č. 12.

⁸³ ČAJKOVSKIJ, Petr Iljič, Sergej KRYLOV a Symfonický orchestr Českého rozhlasu. *Koncert pro housle a orchestr D dur* [online]. In.: 26. 2. 2016 [cit. 2022-04-10]. Dostupné

z: <https://www.youtube.com/watch?v=yo1eG1K1Js0&t=131s>

⁸⁴ HÄNDEL, George Fridrich a Roxana HÄDLER. *Koncert B dur pro harfu - G.F. Händel* [online]. In.: 6. 3. 2020 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=yUIHqMgblIY>

Zdroj: *Největší kniha nápadů*.⁸⁵

Využití (činnosti, aktivity, hry): Doprovod k písničce *Trnky brnky*⁸⁶

Vyzkoušíme drnkání na gumičky a zeptáme se dětí, jak nazýváme techniku hry, kterou jim předvádíme – VYBRNKÁVÁNÍ. Následuje nácvič písničky a poté připojíme doprovod. Žáci budou doprovázet písničku jen v některých částech, proto bude důležité naučit se i přechody. V notách jsou úseky hry na nástroj vyznačeny červenými tečkami. Jedná se o ostinatní doprovod připomínající libovolné brnkání, což byl záměr při tvorbě doprovodu.

Trnky, brnky

Ljuba Štíplová

Milena Raková

C G C G C G C C

Trn - ky brn - ky, sta - ré hrn - ky, ješ - tě star - ší nec - ky. Špač - ci z bud - ky

1. G C 2. G C

6 kra - dou chrup - ky, vy - pli - vu - jí pec - ky. vy - pli - vu - jí pec - ky.

Obrázek 9: Notový zápis k písni *Trnky, brnky*, zdroj: č.17

Příhořivá

Učitel vybere jednoho žáka a pošle ho za dveře. Učitel libovolně ve třídě schová lísteček související s hudební výchovou, např. je na něm nějaká nota, pomlka, houslový klíč, notová osnova; lze použít i libovolné další pojmy. Žáci, kteří zůstali ve třídě, se budou snažit spolužáka navést na místo, kde je schovaný lísteček. Pokud bude žák daleko od lístečku, budou hrát piano (potichu), pokud bude blízko, budou hrát forte (nahlas). Jakmile žák lísteček najde, snaží se popsat ostatním, co je na něm, aniž by to přímo pojmenoval, a třída se pokouší určit, o jaký pojem se jedná.

⁸⁵ *Největší kniha nápadů*. Brno: CP Books, 2005.

⁸⁶ RAKOVÁ, Milena, LJUBA ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. 2.vyd. Praha: Portál, 2016, s. 31.

Zhodnocení práce se 4. třídou

Výroby a aktivit se účastnilo celkem 28 dětí. Tato třída byla hned na začátku skvěle namotivována. Pracovalo se s ní dobře, i když byly určité části výroby složitější (přišití patentky či stříhání kartonu), žáci se nevzdávali. Ověřování probíhalo v době vyučovacích hodin hudební výchovy a pracovních činností.

Výroba náramku s rolničkami

Výroba tohoto nástroje nám zabrala 2 vyučovací hodiny. Žáci se již předtím seznámili s šitím, ale i tak se mezi nimi našly děti, které s šitím měly potíže. Důležité pro ně bylo ukazovat jim šití přímo naživo na kousku filcu, tj. učitel si vzal stranou děti, které měly problém s tím, jak patentku přišít. Jakmile děti pochopily postup, většina zvládala práci bez velkých obtíží samostatně. Obtíže se vyskytovaly u navlékání nitě do jehly (např. měly malé očko na jehle, nebo se nit třepila), popř. se občas někomu zasukovala nit u šití. Jehlu a nit si žáci přinesli z domu.

Tanec *Can Can*

Tato třída je velmi akční a pohybová, ale najdou se tam i jedinci, kteří se neradi pohybově projevují. Vzhledem k tomu, že je kankán na taneční kroky jednoduchý, přidali se rádi. Stalo se, že si někdo spletl nohu nebo stranu, na kterou se měl otočit. Taneční vystoupení poté předvedli v jiné třídě. K nácviku jsme využili i hodiny tělesné výchovy.

Uhodni, kdy hraje jeden nástroj

S poslechovým cvičením to bylo o něco složitější, třída nebyla moc zvyklá na tento typ úkolů. První ukázkou jsme si tedy pustili bez obrazu, aby si vyzkoušeli nový typ cvičení. Poté jsme si pustili tu samou ukázkou, ale s obrazem. Prostřídali jsme různé verze tohoto cvičení s obrazem i bez obrazu. Vzhledem k tomu, že žáci takové cvičení nikdy předtím nedělali, bylo to pro ně obtížné, ale našli se i jedinci, kteří to slyšeli okamžitě. Některé ukázky se dětem zdály jednoduché, u jiných se zase tvářily velmi nejistě. Vyzkoušeli jsme obě uvedené verze hrát se sólistou i hrát s orchestrem.

Výroba ovocné kytary

Výroba probíhala bez velkých komplikací, nastaly jen obtíže se stříháním kartonu. Doporučuji dopředu si vyzkoušet karton, každý karton je totiž jinak silný a také to záleží na ostrosti nůžek. Použila jsem měkký karton, ale i tak dělal některým dětem problém. V určitých

případech se tento problém vyřešil výměnou nůžek za ostřejší nebo nůžkami pro dospělé se špičkou (dětské nůžky mají kulatou špičku a jsou méně ostré).

Písnička *Trnky brnky*

Text písně byl pro žáky velmi jednoduchý. V notovém zápisu si sami zaznačili (zvýraznili si dané značky), kde budou hrát. Při nácviku jsme zkoušeli zpěv a hru rozdělení na skupiny, kdy jedna skupina zpívala a druhá hrála, poté se vyměnily. Žáci si tak lépe zafixovali dané činnosti, celou aktivitu si užili.

Přihořívá

Hra žáky velmi bavila, kromě hudebních pojmů jsme hádali i hudební nástroje a písničky. Pro lepší orientaci v prostoru jsme zkoušeli i menší skupinky, např. na nástroje hrála jen polovina třídy a druhá polovina potom hádala. Děti hra opravdu velmi bavila, chtěli jít za dveře všichni, ale to jsme v jedné hodině nestihli.

5. TŘÍDA

BUBNY

Nářadí: tavná pistole + náplň, nůžky

Materiál: 2 PET láhve (druhá PET láhev je rezerva, objem 1,5l), izolepa (i barevné), barevné papíry (měkké, velikost A4), pastelky a fixy

Metodický postup výroby:

- 1) Pracujeme ve dvojicích dle pokynů učitele.
- 2) Nejdříve si nachystáme potřebné nářadí a materiál.
- 3) Odstříhneme spodní část první PET láhve tam, kde začíná etiketa. Etiketou odlepíme.
- 4) Ze zbytku první PET láhve ustříhneme obdélník takové velikosti, abychom na něj mohli obkreslit kruhový obrys spodní části PET láhve.
- 5) Na vystřižený obdélník obkreslíme kružnici odpovídající obrysu spodní části PET láhve.
- 6) Obkreslenou část vystříhneme s okrajem přibližně o 5 mm větším, než je obkreslená kružnice, protože může v dalším kroku dojít k tomu, že pod teplým lepidlem z tavné pistole se plast lehce zdeformuje.
- 7) Tavnou pistolí objedeme část mezi spodní částí PET láhve a vystřiženým kruhem. Během lepení lehce rukou tlačíme na spodní část PET láhve. Pracujeme ve dvojicích, jeden z dvojice lepí tavnou pistolí, druhý tlačí na spodní část PET láhve, aby nevznikl volný prostor. Poté si vyměníme pozice ve dvojici.
- 8) Krátce podržíme a necháme zaschnout. Mezitím můžeme z barevných papírů vystříhnout různé obrázky, tvary, kterými poté ozdobíme buben. Můžeme použít i barevné izolepy. Pracujeme každý sám.
- 9) Přechuhující část kruhu odstříhneme a okraje oblepíme izolepou po celém obvodu (upevníme tak spojení mezi kruhem a spodní částí PET láhve). Pracujeme opět ve dvojicích, jeden stříhá izolepu a lepí a druhý drží buben. Poté si pozice ve dvojici vyměníme.
- 10) Následuje výroba paliček – metodický postup viz níže.

11) Uklidíme si svůj pracovní stůl.

12) Funkčnost nástroje si ověříme v následující hodině hudební výchovy, z důvodu zaschnutí tavné pistole a paliček. Paličkami budeme bubnovat na rovnou část bubnu.

Doporučení: Lepší jsou láhve s hladkou, nevroubkovanou stěnou v místech, která potřebujeme k výrobě. Rovněž se stříháním takových PET láhví není problém. Při lepení tavnou pistolí se takové PET láhve i dobře lepí. Některé typy PET láhví se pod teplým lepidlem z pistole mohou zdeformovat.

Fotodokumentace výroby – příloha č. 13.

Zdroj: K4 Craft.⁸⁷

POLYSTYRENOVÉ PALIČKY

Nářadí: nůžky

Materiál: 2 polystyrenové koule (průměr 20 mm), 2 čínské hůlky nebo silnější špejle, lepidlo Herkules (tekuté)

Metodický postup výroby:

- 1) Pracujeme každý sám dle pokynů učitele, jenom o lepidlo se budeme dělit buď ve dvojici nebo utvoříme menší skupiny např. po čtyřech.
- 2) Nejdříve si nachystáme potřebné nářadí a materiál.
- 3) Čínskou hůlkou si vytvoříme díru do polystyrenové koule. Tak, abychom měli v obou koulích díry (dírkou můžeme vytvořit i pomocí nůžek). Aby hůlky v kouli držely bez přilepení, měla by díra být hlubší a široká na velikost hůlek.
- 4) Konec hůlky namočíme do lepidla a vložíme do díry v kouli.
- 5) Vrátime se zpět k výrobě bubnu.

Fotodokumentace výroby – příloha č. 13.

Zdroj: *Making music*.⁸⁸

⁸⁷ Saba. Plastic bottle drum | Recycling Craft. *K4 Craft: Musical Crafts for Kids to Make at Home* [online]. Media & Technologies LLP, 2018 [cit. 2021-7-7]. Dostupné z: <https://www.k4craft.com/musical-crafts-for-kids-to-make-at-home/>

⁸⁸ WISEMAN, Ann Sayre a John LANGSTAFF. *Bells.chimes.triangles. Making Music*. United States: Storey Publishing, 2003, s. 39.

a ostatního ho poznávají a vymyslí na něj nějaký hudební pojem, skladatele nebo písničku, pak následuje další žák. Další variantou je rozdělení žáků do dvojic, jeden hraje, druhý poznává, pak se vystřídají.

DŘEVĚNÝ BUBÍNEK

Nářadí: pilka, smirkový papír, pravítko, svěrák, štětec

Materiál: fileta schodišťová (1000×42×6 mm, smrk – využití na více nástrojů), lišta tapetová oblá (5×30×2000 mm, smrk/borovice – využití na více nástrojů), tužka, lepidlo Herkules (tekuté)

Metodický postup výroby:

- 1) Pracujeme ve skupině (ideálně po čtyřech) dle pokynů učitele.
- 2) Nejdříve si nachystáme potřebné nářadí a materiál.
- 3) Naměříme na tapetové liště délky odpovídající jednotlivým stěnám bubínku (4 cm, 6 cm, 9 cm, 12 cm) a délku držátka (10 cm). Na schodišťové liště naměříme základní čtverec (4 cm × 4 cm).
- 4) Lištu si upevníme do svěráku a pilkou odřežeme celek s naměřenými kusy, po odřezání zbytek lišty vrátíme zpět k odměřování další sady délek.
- 5) Odřezanou část lišty uchytíme do svěráku a rozřežeme ji na jednotlivé kusy.
- 6) Upravujeme jednotlivé uřezané kousky smirkovým papírem, aby byly hladké.
- 7) Po opracování je roztrídíme podle velikosti.
- 8) Každý žák si může své části pomalovat fixami. Celkem by mělo mít každé dítě 6 různých částí.
- 9) Ve dvojicích přilepíme jednotlivé kousky lepidlem podél stran čtverce (4 cm × 4 cm). Vždy je dobré přilepenou část chvíli držet. Postupujeme nejlépe od nejmenšího kousku po nejdelší.
- 10) Nakonec se přilepí držátka. Po přilepení nesmí žáci na výrobek sahat, potřebuje zaschnout. Bubínek můžeme podložit či zapřít, aby spoje správně zatuhly.
- 11) V této fázi si vyrobíme korkovou paličku, metodický postup viz str. 42.
- 12) Uklidíme si svůj pracovní stůl.
- 13) Funkčnost nástroje si vyzkoušíme až následující hodinu hudební výchovy. Paličkou budeme hrát na jednotlivé stěny bubínku.

Fotodokumentace výroby – příloha č. 14.

Zdroj: Inspirací mi byl zvukový bubínek dřevěný.

Využití (činnosti, aktivity, hry): Na výdrž⁸⁹

Jeden hráč (sólista) bude hrát svůj ostinátní rytmus na libovolné stěny bubínku stále dokola po určitou dobu (max. 2 min.). Pokud si není úplně jistý, může mu pomoci spolužák. Ostatní (orchestr) budou hrát jiný předem dohodnutý rytmus než sólista. Budou se snažit sólistovi hraní překazit tím, že hrají jiný rytmus a mohou přidávat i dalšími zvuky (např. mluvení, štekání, tleskání). Pokud se orchestru podaří sólistu splést, zvolí se nový.

Co tam dáme⁹⁰

Žáci sedí v kruhu a každý má svůj bubínek. Nejdříve se všichni naučí text a doprovod na bubínek:

Co tam dáme, co tam dáme,

(Dáme ruce před sebe do tvaru kruhu, v jedné ruce držíme paličku a v druhé bubínek. Bubnujeme podtržené slabiky – metrum.)

než to všechno zamícháme?

(Rukou, ve které máme paličku uděláme pohyb zamíchání podél ruky.)

Až si žáci osvojí první část, následuje druhá, kdy děti začnou říkat názvy potravin, které zamícháme, např. zelí.

A pak se říká celá říkanka znovu s řečenou potravinou:

Zelí dáme, zelí dáme,

(Dáme ruce před sebe do tvaru kruhu, v jedné ruce držíme paličku a v druhé bubínek. Bubnujeme podtržené slabiky – metrum.)

Pak to všechno zamícháme.

(Rukou, ve které máme paličku uděláme pohyb zamíchání podél ruky.)

⁸⁹ ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2007, s. 51.

⁹⁰ KUBECOVÁ, Markéta, Marcela PEHELOVÁ, Marie SLAVÍKOVÁ, Veronika RŮŽIČKOVÁ a Hana VÁŇOVÁ. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 2017.

Vymýšlení názvů můžeme ztížit podmínkou, že musí začínat na nějaké písmeno např.: T, R, I.

Seznamovací verze (vlastní tvorba)

Kdo tu je, kdo tu je,

(Každý dáme ruce před sebe do tvaru kruhu, v jedné ruce držíme paličku

kdo si se mnou zahraje?

a v druhé bubínek. Bubnujeme potržené slabiky – metrum.)

(dítě řekne svoje jméno – např. Adélka)

Adélka tu s námi je,

(Bubnujeme potržené slabiky – metrum.

a něco nám zahraje?

U čtyřslabičných jmen můžeme vynechat slabiku TU, např. *Kateřina s námi je*)

Následuje improvizace vybraného dítěte, trvá stejně dlouho jako fráze – *Kdo tu je, kdo tu je, kdo si se mnou zahraje?*

Zhodnocení práce s 5. třídou

Výrobě a aktivitám se věnovalo celkem 26 dětí. Ověřování probíhalo v době vyučovacích hodin hudební výchovy a pracovních činností. Žáci pracovali po většinu času v menších skupinách a vzájemně spolupracovali.

Výroba bubnů

Během výroby nastalo pár drobných obtíží, které se naštěstí podařilo vyřešit. V hodině před výrobou bylo žákům vysvětleno, jakou PET láhev si mají přinést a proč. Někteří žáci si přinesli nevhodné láhve (s vroubkováním, objemově menší, z nichž se bubny špatně tvořily). Při stříhání PET láhve měli někteří žáci problém s jemnou motorikou, PET láhev se kroutila a tím žákům znesnadňovala stříhání, problém dělaly i tupější nůžky. Další potíž nastala při lepení tavnou pistolí, kdy se některé druhy PET láhví teplem rozehrály příliš a zmenšily se. Práci s tavnou pistolí nakonec obstaral učitel. Přestože jsou na ni někteří žáci zvyklí, bylo by obtížné pomáhat více skupinám současně. Žáci tedy přistupovali k učiteli ve dvojicích a společně jsme bubny slepovali. Při lepení bylo nutné jednotlivé části přidržovat. Nakonec vše dopadlo dobře, využili jsme různé odstřížky i přebytečné kousky.

Rytmické hrátky

Hrát jednotlivé doby nebo podle rytmičkových kostek nebyl pro žáky problém. Více aktivní byli při vymýšlení jednotlivých taktů, kdy skládali různé rytmičkové takty. Vymyšlené takty napsali na tabuli a poté to pojali jako hru na dirigenta, ostatní představovali orchestr a vytvořené takty si zahráli. Vymýšleli přitom různě obtížné takty. Hra byla zařazována na úvod hodiny.

Zašifruj heslo

Hra byla také zařazována na začátek hodiny, kdy si jeden žák vybral písmeno, zahrál ho a poté jsme vymýšleli hudební pojmy a písničky na dané písmeno. Než začal hrát, řekl, kolik znaků Morseovy abecedy písmeno má. Zkoušeli jsme hrát i celá slova, ale pro děti už bylo obtížné se v tom orientovat.

Výroba dřevěného bubínku

Samotná výroba byla náročnější než u ostatních nástrojů. Jednalo se většinou o jedno z prvních setkání žáků s prací se dřevem. Bylo tedy nutné jim představit jednotlivá nářadí, pracovní postup krok po kroku a také zdůraznit zásady bezpečnosti. Chlapci byli z této aktivity více nadšení než dívky, protože mohli ukázat, jak jsou zruční. Děvčata se však nevzdávala a brala to jako výzvu. Někteří žáci měli potíže, např. se jim zasekla pila v dřevě, nebo se jim kus ulomil a z lišty zůstaly trčet třísky nebo si děvčata chtěla práci naopak ulehčit a zkusila část ulomit, lišta se však ulomila na nesprávném místě a ulomený kus nebylo možné zbrousit do správného tvaru, takže museli nařezat kousky lišty znovu. Žáci si dřívka pomalovali fixami. Během lepení spolu spolupracovali a navzájem si pomáhali.

Na výdrž

Z počátku byla tato hra pro žáky méně atraktivní, zvláště když větší skupina měla poplést sólistu. Snažili se hrát hodně nahlas, protože se domnívali, že díky tomu sólistu popletou. Avšak v momentě, kdy jsme k jednotlivci přidali další 2–3 děti, ostatní pochopili, že o hlasitost úplně nejde. Žáci využili možnosti libovolně se projevit pomocí různých zvuků, někteří začali zpívat, jiní zase napodobovali zvířátka, někteří raději jen drželi rytmus.

Co tam dáme

Ze začátku vymýšleli žáci libovolná jídla (jednoduchá verze) a po pár kolech byla hra ztížena tím, že museli vymýšlet potraviny začínající na určité písmeno. U některých písmen jsme se i zasmáli, např. u názvů jako indiánek, červi nebo tortilla.

Více žáky bavila druhá (seznamovací) varianta této aktivity, a to proto, že zahrnovala možnost improvizace. Všechny děti improvizovat nechtěly, ale většina se aktivně zapojila, někteří dokonce přesáhli čas určený pro improvizaci; pak jsme si zopakovali pravidlo (frázi), jak dlouho má improvizace trvat. Některé hra zaujala natolik, že pokračovali i během přestávky mezi vyučovacími hodinami. Pokud má být tato aktivita jako seznamovací, doporučuji provádět v menším počtu do 15 dětí. Ve větším počtu tato činnost zabere hodně času (i celou vyučovací hodinu) a trvá delší dobu, než se všichni účastníci vystřídají.

7 Celkové zhodnocení vytvořených materiálů po ověření v praxi

Ověřování proběhlo na ZŠ sv. Voršily v Olomouci. V jeho průběhu byly uplatněny různé vyučovací metody: názorně demonstrační (fotodokumentace), slovní (popis, vysvětlování), metody dovednostně praktické (vytváření dovedností, manipulování s materiálem a náradím), záleželo na konkrétní třídě a tematickém bloku. Z organizačních forem byly využity: frontální (při vysvětlování pracovního postupu), skupinová (při výrobě, která vyžadovala spolupráci), individualizovaná (v rámci dekorování). Nejvíce se osvědčilo vyrábět nástroj zároveň s dětmi a doplňovat jednotlivé kroky slovním komentářem. Bylo potřeba postupovat pečlivě podle návodu, aby se potom nestalo, že z daných částí nebude možné nástroj sestavit. Žáci postupovali všichni přibližně stejně rychle a využívali názorné ukázky. Předlohy (hotové nástroje) byly k dispozici ve všech případech ověřování; sloužily jako motivace a žáci měli možnost si vyzkoušet hru na daný nástroj ještě před samotným začátkem výroby. Náčrtky jsem ve své práci ani při ověřování nepoužívala.

Při výrobě se žákům ne vše dařilo a občas se dopouštěli chyb, které byly pro ostatní poučením, že takto postupovat nemají. Učitel komentoval aktuální dění ve třídě, např. pokud některé z dětí používalo náradí nebo materiál způsobem, který se učiteli neosvědčil nebo nebyl bezpečný. Po celou dobu výroby na žáky dohlížel a radil jim. Při výrobě jsme se snažili průběžně nepotřebný materiál uklízet a po dokončení si každý dal do pořádku své místo. Na bezpečnostně náročnější situace jsme se upozornili dopředu, na co si mají dát žáci pozor, kam případně mají položit ruce a prsty tak, aby nevznikl úraz.

S vystoupením pro publikum se původně nepočítalo, ale přečtení práce Šárky Svrčinové přispělo k rozhodnutí je nakonec realizovat. Jednotlivé třídy předvedly jiným třídám, co si vyrobily a naučily se, např. nacvičené tance nebo písňe s doprovodem nástroje. Děti neměly s prezentací problém a svá vystoupení navzájem odměnily potleskem.

Závěr

Práce si kladla za cíl navrhnout a ověřit další možnosti, jak vytvořit zábavné, tvořivé a hravé vyučovací hodiny.

Cílem první kapitoly bylo definovat obecně hudební nástroje, uvedla jsem zde definice hudebních nástrojů podle různých autorů. Dále stručně popisuji vznik hudebních nástrojů, jejich vývoj a k čemu sloužily v jednotlivých obdobích včetně dělení hudebních nástrojů podle různých autorů nebo různých kritérií (materiál, způsob vytváření zvuku, způsob hry na nástroj). Další podkapitola představuje dětské hudební nástroje a popisuje přínos těchto nástrojů pro duševní vývoj dětí.

Předmětem druhé kapitoly byl popis netradičních hudebních nástrojů z teoretického hlediska. Jsou zde sepsané informace o jejich vzniku a výrobě. Nalezneme zde i poznatky o tom, co může výroba hudebního nástroje dítěti přinést a jak ho může rozvíjet.

Třetí kapitola měla za cíl představit hudební činnosti a jejich rozdělení, konkrétně jsem specifikovala činnosti vokální, instrumentální, hudebně pohybové a poslechové. V rámci instrumentálních činností jsem se zmínila o Carlu Orffovi a jeho práci s dětmi a hudebními nástroji. Z informací v této kapitole jsem poté vycházela při tvorbě aktivit v praktické části.

Ve čtvrté kapitole byly podle RVP ZV popsány očekávané výstupy týkající se hudebních nástrojů ve vzdělávací oblasti Umění a kultura, zahrnuté v předmětech hudební výchova a výtvarná výchova a ve vzdělávací oblasti Člověk a svět práce v rámci předmětu pracovní činnosti. Očekávané výstupy z hudební výchovy jsem zapracovala do navržených aktivit, dovednosti z výtvarné výchovy a pracovních činností jsem využila při výrobě hudebních nástrojů v praktické části. K jednotlivým očekávaným výstupům jsou uvedeny odkazy na praktickou část.

Přehledu dostupné literatury se věnovala poslední kapitola teoretické části, která byla rozdělena do dvou podkapitol. První podkapitola byla zaměřena na zdroje informací týkající se netradičních hudebních nástrojů. Jedná se převážně o rešerše závěrečných prací, ale i zahraniční literatury. Druhá podkapitola byla věnována literatuře související s hudebními činnostmi a různými náměty hudebních aktivit. Tituly a závěrečné práce uvedené v obou podkapitolách pro mě byly určitým způsobem inspirací a snažila jsem se vystihnout, nalézt a využít podstatné souvislosti s mou diplomovou prací.

V rámci praktické části bylo vytvořeno pět tematických bloků podle ročníků na 1. stupni ZŠ. V každém z nich nalezneme popis pracovního postupu výroby dvou hudebních nástrojů, příslušná fotodokumentace je doložena v příloze práce. Nástroje jsem vybírala podle zvolených

kritérií jako např. věková skupina, využití při dalších aktivitách, upoutání zájmu dětí, obtížnost výroby, dostupnost materiálu a jeho cena. Během ověřování se děti setkaly s některými druhy náradí poprvé (např. pilka) nebo tvořily z materiálu, se kterým doposud skoro nepracovaly nebo ho využívaly jiným způsobem (např. PET láhev). Některé děti projevovaly během výroby velký zájem o materiály a kladly otázky s tím související. Záměrem mimo jiné bylo prohloubit vztah dětí k tvůrčí manuální činnosti. Stávalo se, že je zaujala natolik, že si chtěly vyrobit více nástrojů a vyzkoušet např. jiný postup nebo jiné dekorování. V rámci dekorační části výroby jsem žákům nechávala volnost, aby zapojili svoji fantazii a kreativitu. Navrženou techniku a možný postup jsem jim samozřejmě doporučila a představila. Při výrobě bylo také záměrem vytvářet a rozvíjet mezi dětmi vzájemné kladné vztahy a schopnost spolupracovat; žáci sdíleli materiál nebo náradí, v některých krocích výroby si navzájem pomáhali. Učili se spolupracovat i při různých aktivitách (např. *Rytmické pexeso*, *Honěná na čertíky*) nebo při doprovodu písniček.

Ke každému nástroji jsou uvedeny dvě aktivity, které s ním lze realizovat. Nešlo jen o činnosti hudební, např. rytmická cvičení, doprovod k písni, ale i aktivity a náměty např. do tělesné výchovy (*Na majáky*) či českého jazyka (*Pohádka o hudebních nástrojích*), prvouky (*Datel*) a samozřejmě i o samotnou výrobu v rámci předmětu pracovní činnosti a výtvarná výchova. Tímto způsobem lze přirozeně rozvíjet mezipředmětové vztahy. V rámci navržených činností s žáky jsem si kladla za cíl rozvíjet jejich hudební schopnosti a dovednosti, např. rytmické cítění, schopnost doprovodit písničku či improvizovat. Každá třída se zdokonalovala v jiných hudebních dovednostech. Některé zvolené aktivity byly pro žáky nové, např. poslechové cvičení (*Uhodni, kdy hraje jeden nástroj*) nebo improvizace (*Co tam dáme*). Naopak rytmická cvičení pro ně byla spíše opakovací, ale tím, že měla jinou strukturu, děti bavila. Některé písničky dokonce děti již znaly, proto pro ně nebylo tak těžké připojit doprovod na nástroj (*Haleluja šabalaba*). Obecně si nejvíce užívaly hudebně-pohybové aktivity.

Vytvořené náměty byly ověřeny v praxi na ZŠ sv. Vršily v Olomouci, což umožnilo posoudit jejich využití přímo ve výuce. Toto zhodnocení je uvedeno vždy na konci daného bloku, včetně specifikace konkrétních situací, které nastaly během ověřování, např. snaha vést děti k šetření s materiálem a jeho maximálnímu využití. V některých případech se ukázalo vhodné aktivity upravit, např. pozměnit pravidla, využít další variantu nebo přizpůsobit podmínky tak, aby nadměrný hluk nerušil ostatní třídy. Vždy je také uvedeno, kolik dětí se ověřování účastnilo a jak se s danou třídou pracovalo.

Předložená diplomová práce obsahuje náměty úspěšně ověřené při práci v hodinách a nabízí konkrétní návody a inspiraci pro využití ve výuce. Učitelům tak může posloužit při

hledání aktivit k obohacení hodin hudební výchovy i jiných předmětů a rozvíjení dalších dovedností žáků i uplatňování jejich přirozené tvořivosti.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- 1) COUFALOVÁ, Gabriela, Ivo MEDEK a Jaromír SYNEK. *Hudební nástroje jinak: netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů: slyšet jinak*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2013, s.21. ISBN 978-80-7460-037-1.
- 2) ČERNÝ, Jiří, ŠTĚPANČÍK, Jan a Jana SVOBODOVÁ – BŘEZOVSKÁ, *Hosana 3: Zpěvník křesťanských písní*. Praha: Portál, s.r.o., 2006. ISBN 80-7367-090-9.
- 3) DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010. ISBN 978-80-7225-329-6.
- 4) HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. *Česká Orffova škola. Sv. 1. Začátky*. Praha: Editio Supraphon, 1969.
HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. *Česká Orffova škola. Sv. 2. Pentatonika*. Praha: Editio Supraphon, 1969.
HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. *Česká Orffova škola. Sv. 3. Dur – moll*. Praha: Editio Supraphon, 1972.
HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. *Česká Orffova škola, Sv. 4. Modální tóniny*. Praha: Muzikservis, 1996.
- 5) JENČKOVÁ, Eva. *Dopravní prostředky v pohybových hrách s hudbou*. 3. vydání. Hradec Králové: Tandem, 2019-. Hudba v současné škole. Výběrová řada. ISBN 978-80-86901-72-5.
- 6) JENČKOVÁ, Eva. *Hudební pohádka*. 5. upravené vydání. Hradec Králové: Tandem, 2019. Hudba v současné škole. Výběrová řada. ISBN 978-80-86901-84-8.
- 7) JENČKOVÁ, Eva. *Hudební výlet do ZOO*. 2. upravené vydání. Hradec Králové: Jaroslav Jenček – Tandem, 2017. Hudba v současné škole. Výběrová řada. ISBN 978-80-86901-91-6.
- 8) JENČKOVÁ, Eva. *Letem světem v pohybových hrách s hudbou*. Hradec Králové: Tandem, 2020. Hudba v současné škole. Výběrová řada. ISBN 978-80-86901-71-8.
- 9) KALÁBOVÁ, Naděžda. *Hry plné nápadů a fantazie: do klubovny i do přírody*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1005-4.
- 10) KARNETOVÁ, Helena. *Hudební nástroje v souvislostech*. Vydání druhé – aktualizované a rozšířené. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-619-3.

- 11) KOMÁRKOVÁ, Šárka. *Muzikopohádky*. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1729-9.
- 12) KOPECKÝ, Jiří, Jaromír SYNEK a Vít ZOUHAR. *Hudební hry jinak: hry se zvuky a elementární komponování*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2014. ISBN 978-80-7460-066-1.
- 13) KRUŽÍKOVÁ, Lenka. *Hudební didaktika pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5670-6.
- 14) KUBECOVÁ, Markéta, Marcela PEHELOVÁ, Marie SLAVÍKOVÁ, Veronika RŮŽIČKOVÁ a Hana VÁŇOVÁ. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 2017. ISBN 978-80-7496-332-2.
- 15) KURFÜRST, Pavel. *Hudební nástroje*. Praha: Togga, 2002. ISBN 80-902912-1-X.
- 16) *Největší kniha nápadů*. Brno: CP Books, 2005. ISBN 80-251-0734-5.
- 17) RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. 2.vyd. Praha: Portal, 2016. ISBN 978-80-262-1080-1.
- 18) ROMPF, Alexandra a Frank ROMPF. *Instrumentenbau mit Kindern – kein problem*. 4. vydání. Donauw: Auer Verlag, 2009. ISBN 978-3-403-03446-9.
- 19) SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.
- 20) SOUKUPOVI, Marta a Petr. *Culinčin notísek*. Plzeň: Miloslav Krist - Artkrist, 2021. ISBN 978-80-88357-08-07.
- 21) SVĚRÁK, Zdeněk a Jaroslav UHLÍŘ. *Zpěvník: Jaroslav Uhlíř a Zdeněk Svěrák, Největší hity*. Praha: Fragment, 2008. ISBN 978-80-253-0666-6.
- 22) SYNEK, Jaromír. *Vybrané kapitoly z didaktiky hudební výchovy I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. Skripta. ISBN 80-244-0964-X
- 23) ŠIKULOVÁ, Renata. *Didaktika primární školy: vybraná témata oboru pro studenty učitelství I. st. ZŠ*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2013. ISBN 978-80-7414-594-0
- 24) ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi* Vyd. 3. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-339-0.
- 25) WISEMAN, Ann Sayre a John LANGSTAFF. *Bells.chimes.triangles. Making Music*. United States: Storey Publishing, 2003. ISBN 978-1580175128.

Internetové zdroje

- 26) ADAMCOVÁ, Veronika. *Aktivizace žáků v hudební výchově na I. a II. stupni základních škol* [online]. Brno, 2019 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/qltwsz/>.
Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce
Mgr. Daniela TAYLOR, Ph.D.
- 27) *Banuwa: Tradiční popěvek z Libérie*. In: Hudebka na Pajdě [online]. Kroměříž: VOŠPS a SPgŠ Kroměříž., 25.3.2020 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <http://hvpajda.blogspot.com/2020/03/>
- 28) BEIL, Vojtech. *Morseova abeceda. Šifrování* [online]. 2002, 16. října 2002 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: http://sifry.sourceforge.net/morse_code.html
- 29) ČAJKOVSKIJ, Petr Iljič a Barbora PROKOPOVÁ ŘÍHOVÁ. *Klavírní koncert č. 1 b moll op. 23* [online]. In: 15.3.2013 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FSRjnOjiw84&t=425s>
- 30) ČAJKOVSKIJ, Petr Iljič, Sergej KRYLOV a Symfonický orchestr Českého rozhlasu. *Koncert pro housle a orchestr D dur* [online]. In: 26. 2. 2016 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=yo1eGIK1Js0&t=131s>
- 31) Česká Orffova společnost: *O nás* [online]. [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <http://www.orff.cz/cs/AboutUs>
- 32) DIY musical instruments. *Giggles Galore* [online]. [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://gigglesgalore.net/diy-musical-instruments>
- 33) DOLÁKOVÁ, Denisa. *Malá pohádka o hudebních nástrojích: ZŠ, Hlučinská 136 725 29 Ostrava- Petřkovice. Docplayer: Představujeme Vám pohodlné a bezplatné nástroje pro publikování a sdílení informací* [online]. [cit. 2022-01-02]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/1937752-Mala-pohadka-o-hudebnich-nastrojich.html>
- 34) EICHLEROVÁ, Irena. *Náměty ke kreativním činnostem ve výuce hudební výchovy na I. stupni základní školy* [online]. Brno, 2017 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/evsza/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Blanka KNOPOVÁ.
- 35) Five Harder. *DIY Musical Instruments to Make This Weekend . LOOG* [online]. Loog Guitars, November 20, 2014 [cit. 2022-01-01]. Dostupné z: <https://loogguitars.com/blogs/the-loog-blog/five-harder-diy-musical-instruments-to-make-this-weekend>

- 36) HÄNDEL, George Fridrich a Roxana HÄDLER. *Koncert B dur pro harfu - G.F. Händel* [online]. In.: 6. 3. 2020 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=yUIHqMgbLiY>
- 37) JANKOVÁ, Marie. *Výroba netradičních hudebních nástrojů* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/zrbwwp/>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Gabriela COUFALOVÁ, Ph.D.
- 38) JEŘÁBEK, Jaroslav a Jan TUPÝ A KOL. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2017. S. 82–85 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>
- 39) KAINAR, Josef. *Nevidáno neslycháno* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2020, s. 17. [cit. 2022-06-13]. ISBN 978-80-274-1185-6. Dostupné z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/55/19/02/nevidano_neslychano.pdf
- 40) KLÍMOVÁ, Tereza. *Hudební činnosti dětí předškolního věku s využitím pohádky či příběhu* [online]. České Budějovice, 2020 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/2t3tef/>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Petra WALDAUFOVÁ.
- 41) KOČÍ, Jakub D. *Páteční pohádka: O deštníku, který neměl rád déšť. Žena – IN* [online]. 2000–2022, 04.12.2009 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://zena-in.cz/clanek/patecni-pohadka-o-destniku-ktery-nemel-rad-dest>
- 42) MAG, Bubble. *Artsy craftsy mom: 20 DIY musical instruments for kids to make and play* [online]. ARTSYCRAFTSYMOM, 13. června 2017 [cit. 2021-6-19]. Dostupné z: <https://www.idkids.fr/enfant/loisirs-avec-les-enfants/diy-2/comment-fabriquer-un-kazoo-en-couleurs>
- 43) Mirliton: Hudební nástroj. *CoJeCo: Vaše encyklopedie od roku 1999* [online]. OPTIMUS, 2021, 21. 2. 2007 [cit. 2021-6-5]. Dostupné z: <https://www.cojeco.cz/mirliton>
- 44) Making a Rattle Shell Musical Instrument. AHC Arts & Crafts Helping Kids with Arts: *Musical instrument crafts for kids: Make Your Own Homemade Drums, Kazoos, Flutes, and String Instruments for Children, Teens, and Preschoolers* [online]. AllFreelance, 2000- 2018 [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: <https://www.artistshelpingchildren.org/musicalinstrumentsartscraftstideashandmadekids.html>
- 45) NEČASOVÁ, Ludmila. *Netradiční metody a formy práce v hodinách hudební výchovy na 1.stupni ZŠ* [online]. Brno, 2010 [cit. 2021-05-07]. Dostupné

- z: <https://theses.cz/id/wum711/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Blanka KNOPOVÁ, CSc.
- 46) NĚMCOVÁ, Marie. *Hudební nástroje a jejich využití k rozvoji hudebnosti dětí v mateřské škole* [online]. Olomouc, 2018 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/foday6/>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Květuše RAUEOVÁ.
- 47) OFFENBACH, Jacques a Orchester VŠCHT. *Finále z předehry Orfeus v podsvětí* [online]. In: . 16.12.2019 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=1c9KU4xiGCU>
- 48) OFFENBACH, Jacques. *Can can*. In: Aplikace Perfect Piano [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.gamestar.perfectpiano>
- 49) PAVLÍČKOVÁ, Jana. *Netradiční hudební nástroje a jejich využití v hodině hudební výchovy* [online]. Praha, 2017 [cit. 2021-5-7]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/1657>. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PaedDr. Alena TICHÁ, Ph.D.
- 50) POSPÍŠILOVÁ, Lenka a Muzikantík. *Dešťová kapela* [online]. In: . 22.5.2019 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://m.facebook.com/orffovynastroje/photos/a.1583603555221211/2345663632348529/?type=3>
- 51) Rainbow paper plate tambourine craft. Artsy craftsy mom: *20 DIY musical instruments for kids to make and play* [online]. ARTSYCRAFTSYMOM [cit. 2021-6-19]. Dostupné z: <https://kidscraftroom.com/rainbow-paper-plate-tambourine-craft/>
- 52) Saba. Plastic bottle drum | Recycling Craft. *K4 Craft: Musical Crafts for Kids to Make at Home* [online]. Media & Technologies LLP, 2018 [cit. 2021-7-7]. Dostupné z: <https://www.k4craft.com/musical-crafts-for-kids-to-make-at-home/>
- 53) SMALL, Lindsay. Make An African Drum. *ActivityVillage.co.uk* [online]. Leatherhead: Small Publishing, 2000 [cit. 2021-7-6]. Dostupné z: <https://www.activityvillage.co.uk/make-an-african-drum>
- 54) STEFANOVÁ, Věra. *Rytmická výchova na 1. stupni základní školy* [online]. Liberec, 2014 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/9zd4ce/>. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická. Vedoucí práce prof. PaedDr. Jiří HOLUBEC, Ph.D.
- 55) SVRČINOVÁ, Šárka. *Výroba a využití netradičních hudebních nástrojů na 1. stupni ZŠ v hudební výchově* [online]. Olomouc, 2020 [cit. 2021-05-07]. Dostupné

- z: <https://theses.cz/id/d83lym>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jaromír SYNEK, Ph.D.
- 56) VAŇKOVÁ, Gabriela. *Netradiční hudební nástroje a jejich využití v mateřské škole pro rozvoj rytmického cítění dětí předškolního věku* [online]. České Budějovice, 2020 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/715ke4/>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Petra WALDAUFOVÁ.
- 57) VYBÍRALOVÁ, Kristýna. *Intonační a rytmická cvičení a jejich využití v dětském zpěvu a hře na vybraný hudební nástroj* [online]. Liberec, 2016 [cit. 2021-05-07]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/jxhl72/>. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická. Vedoucí práce MgA. Zuzana BUBENÍČKOVÁ.
- 58) ZOUHAR, Vít, Jaromír SYNEK a Ivo MEDEK. *Slyšet. jinak* [online]. 2001 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <http://slysetjinak.upol.cz/uvod>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Notový zápis písně <i>Haleluja šabalaba</i> , zdroj: č. 2	36
Obrázek 2: Notový zápis písně <i>Dešťová kapela</i> , zdroj: č. 50.....	38
Obrázek 3: Notový zápis slova KAPKA, zdroj: vlastní tvorba	38
Obrázek 4: Notový zápis slova KAPIKAP, zdroj: vlastní tvorba	38
Obrázek 5: Notový zápis slova BUM, zdroj: vlastní tvorba.....	39
Obrázek 6: Notový zápis písně <i>Datel</i> , zdroj: č. 21	47
Obrázek 7: Notový zápis k písni <i>Vláček motoráček</i> , zdroj: č. 20.....	52
Obrázek 8: Notový zápis písně <i>Banuwa</i> , zdroj: č. 27	55
Obrázek 9: Notový zápis k písni <i>Trnky, brnky</i> , zdroj: č.17	61
Obrázek 10: <i>Rytmické hrátky</i> , zdroj: vlastní tvorba.....	66
Obrázek 11: <i>Morseova abeceda</i> , zdroj: č. 28	III
Obrázek 13 Noty <i>Can – Can</i> , zdroj: č. 48	VII
Obrázek 14: Výroba tamburíny, zdroj: vlastní tvorba	IX
Obrázek 15: Výroba česnekové stonky, zdroj: vlastní tvorba	IX
Obrázek 16: Výroba bubnu a korkových paliček, zdroj: vlastní tvorba	XI
Obrázek 17: Výroba ořechové dřívko, zdroj: vlastní tvorba	XII
Obrázek 18: Výroba kazoo, zdroj: vlastní tvorba	XIV
Obrázek 19: Výroba baskytary, zdroj: vlastní tvorba	XVI
Obrázek 20: Výroba náramku s rolničkami, zdroj: vlastní tvorba.....	XVIII
Obrázek 21: Výroba ovocné kytary, zdroj: vlastní tvorba.....	XIX
Obrázek 22: Výroba bubnů a polystyrenových paliček, zdroj: vlastní tvorba.....	XX
Obrázek 23: Výroba dřevěného bubínku a korkové paličky, zdroj: vlastní tvorba .	XXII
Obrázek 24: Ukázky některých výrobků žáků, zdroj: vlastní tvorba	XXIII

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Text pohádky – <i>O deštníku, který neměl rád déšť</i>	I
Příloha č. 2 – <i>Morseova abeceda</i>	III
Příloha č. 3 – Text pohádky – <i>Malá pohádka o hudebních nástrojích</i>	IV
Příloha č. 4 – Noty <i>Can Can</i> – Jacques Offenbach	V
Příloha č. 5 – Fotodokumentace výroby tamburíny	VIII
Příloha č. 6 – Fotodokumentace výroby česnekových stonků	IX
Příloha č. 7 – Fotodokumentace výroby bubnu a korkových paliček	X
Příloha č. 8 – Fotodokumentace výroby ořechového dřívka	XII
Příloha č. 9 – Fotodokumentace výroby kazoo	XIII
Příloha č. 10 – Fotodokumentace výroby baskytary	XV
Příloha č. 11 – Fotodokumentace výroby náramku s rolničkami	XVII
Příloha č. 12 – Fotodokumentace výroby ovocné kytary	XIX
Příloha č. 13 – Fotodokumentace výroby bubnů a polystyrenových paliček	XX
Příloha č. 14 – Fotodokumentace výroby dřevěného bubínku a korkové paličky	XXI
Příloha č. 15 – Ukázky některých výrobků žáků	XXIII

Příloha č. 1 – Text pohádky – O deštníku, který neměl rád déšť⁹¹

I mezi deštníky jsou mrzouti. Víš, kdo je mrzout? To je takový člověk, který se na svět pořád škaredí; jakmile se mu něco nelíbí, tak začne být nespokojený, pro hudrování a nepěkná slova nejde daleko. Právě takový byl i deštník, o kterém ti budu vyprávět. Jakmile začalo pršet (KA-PI-KAP – 3x), hnedle spustil: „No to snad neéé! Jak může být tak ošklivo? A ještě mě chtějí vytáhnout a vystrčit k nebi! Lidičkové, mějte rozum, zůstaňte doma! Vždyť z té vaší procházky zmoknu a uženu si rýmu...“ nic nedbaje toho, že zcela postrádá nos, tedy ústrojí k rýmě zcela nezbytné.

Jenže majitel toho deštníku si jeho lamentování vůbec nevšímal, neuměl totiž deštníkovsky, a kdykoli venku pršelo (KA-PI-KAP – 3x), sáhl po něm, aby se před mokrým deštěm (KAP-KA – 3x) uchránil. A tak dlouho chodil s deštníkem po dešti (KAP-KA – 3x), až jednou...

Pršelo (KA-PI-KAP – 3x) a blýskalo se (BUM – 3x), na nebi se čerti ženili a andílci se je snažili shazovat dolů... No, prostě hrůza hrůzoucí! Tak ošklivé počasí už dlouho nebylo.

Pán s deštníkem přesto vyrazil ven. Byl to takový divný chlapík, pohublý, zachmuřený a rád se procházel deštěm (KAP-KA – 3x). Došel až na louku, která se táhla přes kopec za městečkem, ve kterém bydlel.

- PRÁÁÁSK! BUUM! -

Černou oblohou šlehl další blesk (BUM – 3x).

Pán se trochu lekl a podklouzl v mokrém blátě. A deštník? Deštník zachytil vítr, který pánovi pomohl na zem. Byl to nezbedný vítr fujavec, a i když deštník volal na svého pána, ten mu stejně nerozuměl. Ostatně, i kdyby deštníkovsky uměl, měl v té chvíli dost práce sám se sebou, aby se posbíral z kluzkého marastu. Když se konečně z bryndy narovnal, byl už deštník ztracený daleko za kopcem.

Nechme teď ale pána jeho osudu a pojďme se podívat, kde skončil deštník.

Za kopcem byl les a v lese kromě stromů křoviska, houštiny, pichláky a trní, které sice větru neublíží, zato deštník byl za krátko celý potrhaný, polámaný a unavený.

„Ojoj, ouvej...“ stěžoval si.

Fujavec se jenom smál.

⁹¹ KOČÍ, Jakub D. Páteční pohádka: O deštníku, který neměl rád déšť. Žena – IN [online]. 2000–2022, 04.12.2009 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://zena-in.cz/clanek/patecni-pohadka-o-destniku-ktery-nemel-rad-dest>

„Koukej mě pustit, joj... ty obludo větrná!“ hrozil větru deštník.

Fujavec si z deštníčních výhrůžek dělal pramálo. Přesto ho po chvíli, v srdci hlubokého lesa, přestal lamentující deštník bavit, tak ho jednoduše odhodil.

A ubohý deštník padal a padal a padal... až dočista ztratil své deštníkové vědomí.

...

U tůňky se schovávala sluneční víla. Když přelo (KA-PI-KAP – 3x), vždycky se ukryla, aby nevyhasla. Schovávala se pod placatým kamenem a koukala, až se na tůňce přestanu dělat kruhy po dopadajících kapkách (KAP-KA – 3x). Když tu najednou kámen ztěžkl, jako by na něj sedl pták. Ale ten zvuk, který se ozval, nebylo lehké ptačí dosednutí.

- CINK-BŘIK! CINK-BŘIK! BŘIK! BŘIK. -

„Co je to?“ vyhlédla zvědavě víla zpod placáku a spatřila skoro nahý bezvládný deštník. Měl docela polámané žebrovi a z dřívě slušivého pláštíku zbyl nevzhledný plandající cár.

I zželelo se víle zuboženého deštníku a počala plakat.

Jenže to není jen tak - když víly pláčou, vždycky se něco stane. Slzy sluneční víly stékaly v pestrobarevné provazce, které se samy splétaly v duhové třpytivé plátno.

Po bouřce víla vyšla ze svého kamenného úkrytu, zhojila doteky polámaný deštník a potáhla ho duhovou látkou.

...

Deštník se probral z nepěkného snu: Zdálo se mu, že se ztratil. Že ho jeho pán vzal opět do deště (KAP-KA – 3x), ve kterém ho vzal vítr. A ten vítr ho protáhl lesem a potřhal a polámal a...

„Ach! Co to mám za nový kabátek?“ podivil se deštník.

„Byls celý polámaný,“ řekla malá víla, která mu stála u špičky: „Tak jsem tě zhojila a vyspravila.“

„To-to... vždyť to už vůbec nejsem já. Jsem docela jiný, barevný!“ liboval si deštník: „Vždyť já už nemám vůbec špatnou náladu! Je mi pěkně a hřejivo. Jsem dočista jako vyměněný. Děkuji ti, vílo... Vílo! Vílo, kdepak jsi!“ rozhlížel se deštník, ale byl už u tůňky sám.

Sluneční víla ho neslyšela, rozlétla se protrhat poslední mraky, aby bylo hezky.

Za nějaký čas našel deštník u tůňky jiný pán na procházce.

„Ale, ale,“ pochvaloval si pán, „copak je to tady za krásně barevný deštník?“ zdvihl ho, začal si ho prohlížet a otáčet jím proti slunci: „To asi vůbec není deštník. Jak krásné má barvy a jak příjemný a osvěžující dává stín... kdepak deštník, budu mu říkat slunečník!“

A tak se z nespokojeného deštníku, který neměl rád déšť (KAP-KA – 3x), stal slunečník, co už se nikdy na svět neškaredil. Však ho také už nikdo nenosil ven v dešti (KAP-KA – 3x)! Jeho nový člověk ho bral ven pouze, když svítilo sluníčko.

Příloha č. 2 – Morseova abeceda

A	• —	akát
B	— •••	břýskavice
C	— • — •	cílovníci
D	— ••	dálava
E	•	erb
F	•• — •	Filipíny
G	— — •	Grónská zem
H	••••	hrachovina
Ch	— — — —	Chléb nám dává
I	••	ibis
J	• — — —	jasmin bílý
K	— • —	krákorá
L	• — ••	lupíneček
M	— —	mává

N	— •	nástup
O	— — —	ó náš pán
P	• — — •	papírníci
Q	— — • —	kvůli orkán
R	• — •	rarášek
S	•••	sobota
T	—	tón
U	•• —	učený
V	••• —	vyvolený
W	• — —	Waltrův vůz
X	— •• —	Xénie má
Y	— • — —	ý se ztrácí
Z	— — ••	známá žena

Obrázek 11: Morseova abeceda, zdroj: č. 28

Příloha č. 3 – Text pohádky – Malá pohádka o hudebních nástrojích⁹²

Byla jedna škola a v ní hudební nástroje buben, trubka i klavír s kytarou. Ale věc má jeden háček. Nástroje byly živé. A byla jedna maminka a ta měla malého synka Ondru. Když Ondra nechtěl spát, šla maminka do školy a prosila nástroje o ukolébavku. První zahrál buben. BUM, BUM. Ale Ondra nic. Pak trubka, ale také nic. Ale když spustily klavír s kytarou dohromady, Ondra spal jak nevíňátko. Maminka řekla nástrojům: „Děkuji.“ A šla domů. Jednou zase přišla maminka, ale měla už kromě dvouletého Ondry také holčičku. Ptají se nástroje: „Kdo je ta holčička?“

Maminka říká: „Anička, včera se mi narodila. Uspali byste ji prosím?“

Tentokrát spustili všichni. Buben udal takt, klavír hrál jemňoulinkou notou, kytara střední notou a do toho jim trubka hrála do re mi fa solla si do.

Přišel k nim klarinet a ptal se: „Mohu hrát s vámi?“

Klarinet hrál nejkrásnější ukolébavku nástroje si šuškalý: „Necháme si ho, je dobrý.“

A všichni společně Aničku uspali.

Jindy nástroje zaslechly, že se pořádá koncert. Klavír se zamyslel a řekl: „Víte, že je divné, že my jsme kapela, ale šéfa hudby tu nemáme.“

„To je pravda,“ řekly nástroje a šly ho hledat.

Potkaly trombón.

„Ty jsi ten pravý,“ řekl mu klarinet, „a teď půjdeme na koncert.“

A vystupovaly.

Klavír: „Krync, krync.“

Trubka: „Týta, týta.“

Buben: „Bum, bum, bum.“

Kytara: „Ryc, ryc, ryc.“

Klarinet: „Lola, lola.“

A trombón: „Ryla, lula.“

Na koncertě vyhrály hlavní cenu.

⁹² DOLÁKOVÁ, Denisa. *Malá pohádka o hudebních nástrojích*: ZŠ, Hlučinská 136 725 29 Ostrava - Petřkovice. Docplayer: Představujeme Vám pohodlné a bezplatné nástroje pro publikování a sdílení informací [online]. [cit. 2022-01-02]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/1937752-Mala-pohadka-o-hudebnich-nastrojich.html>

Příloha č. 4 – Noty Can Can – Jacques Offenbach

The image displays a musical score for the piece "Can-Can" by Jacques Offenbach. The score is arranged in two systems, each containing a piano (treble clef) and bass (bass clef) part. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 4/4. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings. The first system shows the beginning of the piece with a tempo marking of "Allegretto". The second system continues the piece, featuring a section with a tempo marking of "Allegro" and a section with a tempo marking of "Allegretto". The score concludes with a final cadence.

This image shows a page of handwritten musical notation, likely for guitar and bass. The score is organized into eight systems, each consisting of two staves. The top staff of each system is in treble clef, and the bottom staff is in bass clef. The key signature is two sharps (F# and C#), and the time signature is 4/4. Measure numbers are indicated at the beginning of each system: 65, 74, 83, 94, 100, 109, and 117. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, as well as complex chordal structures and arpeggiated patterns. The handwriting is clear and professional.

The image displays a musical score for the piece "Can - Can". It is written in 2/4 time and consists of six systems of two staves each (treble and bass clef). The score is marked with measure numbers 136, 146, 154, 161, and 167. The music features a rhythmic melody in the treble clef and a supporting bass line in the bass clef. The key signature has two sharps (F# and C#). The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, as well as rests and dynamic markings.

Obrázek 12 Noty Can – Can, zdroj: č. 48

Příloha č. 5 – Fotodokumentace výroby tamburíny

Obrázek 13: Výroba tamburíny, zdroj: vlastní tvorba

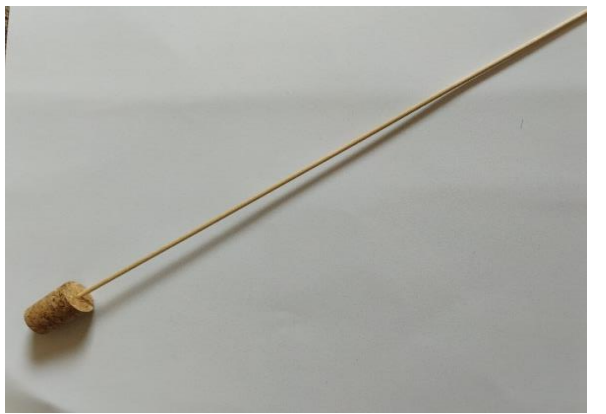
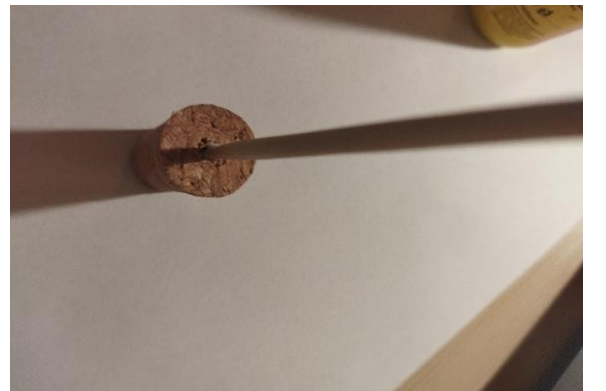
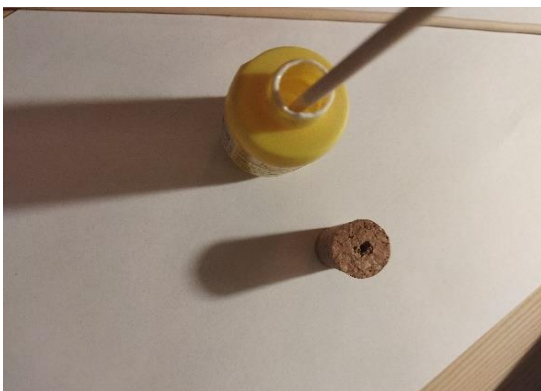
Příloha č. 6 – Fotodokumentace výroby česnekových stonků

Obrázek 14: Výroba česnekové stonky, zdroj: vlastní tvorba

Příloha č. 7 – Fotodokumentace výroby bubnu

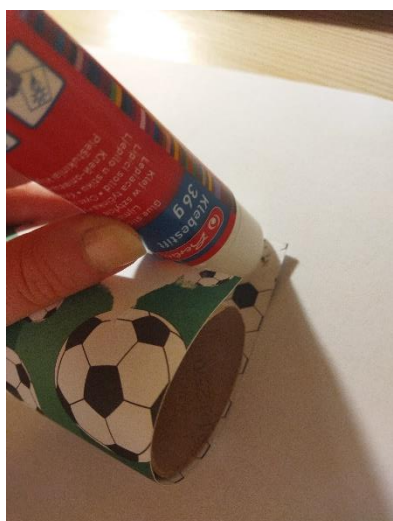
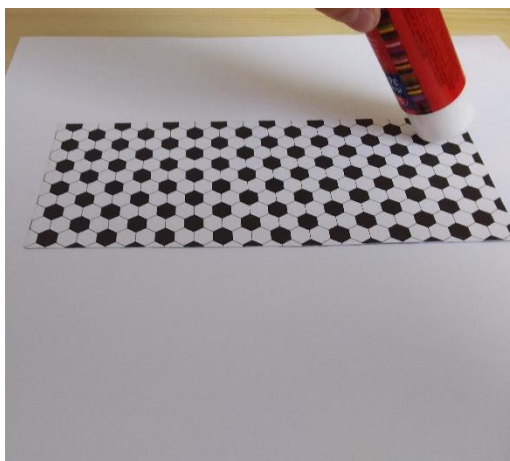
Obrázek 15: Výroba bubnu a korkových paliček, zdroj: vlastní tvorba

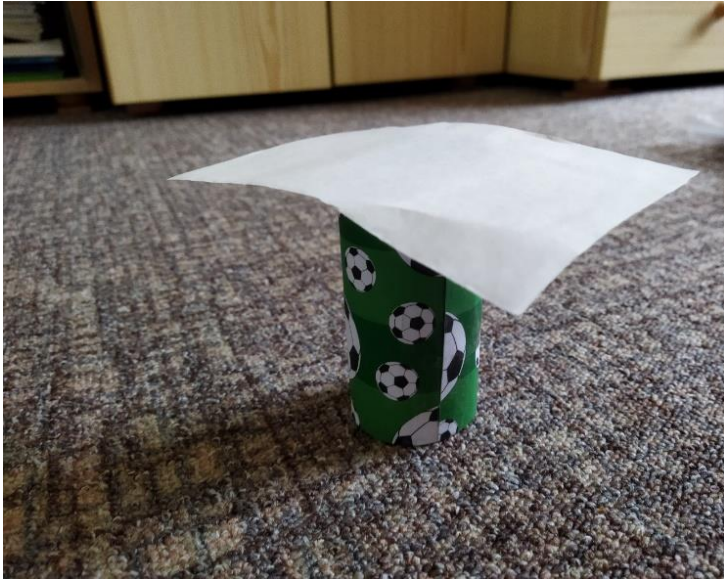
Příloha č. 8 – Fotodokumentace výroby ořechového dřívka

Obrázek 16: Výroba ořechové dřívko, zdroj: vlastní tvorba

Příloha č. 9 – Fotodokumentace výroby kazoo

Obrázek 17: Výroba kazoo, zdroj: vlastní tvorba

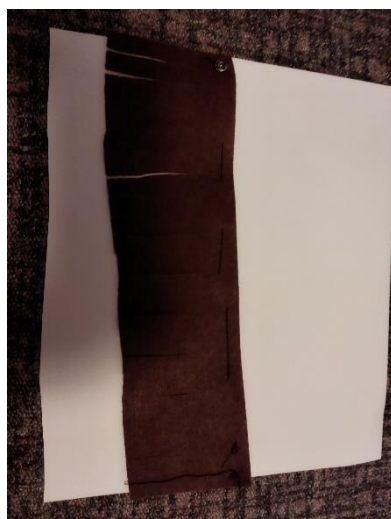
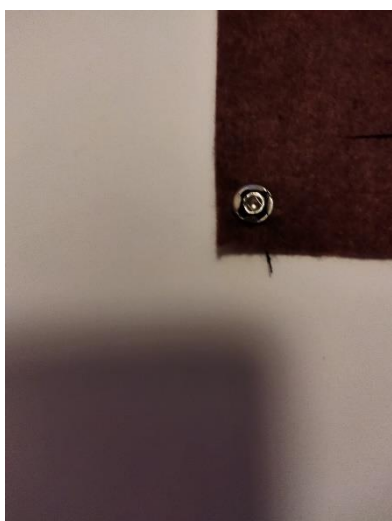
Příloha č. 10 – Fotodokumentace výroby baskytary

Obrázek 18: Výroba basketyary, zdroj: vlastní tvorba

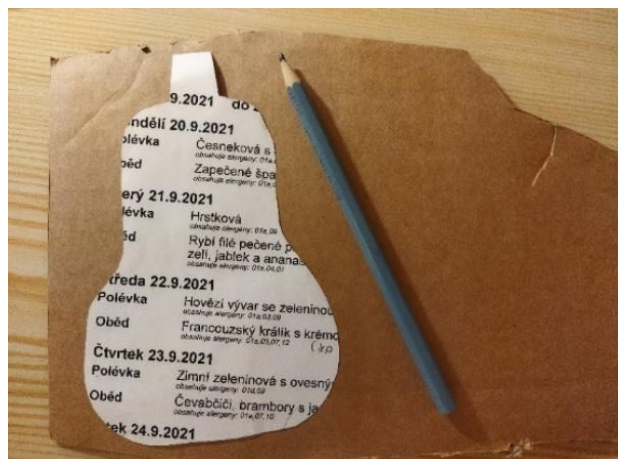
Příloha č. 11 – Fotodokumentace výroby náramku s rolničkami

Obrázek 19: Výroba náramku s rolničkami, zdroj: vlastní tvorba

Příloha č. 12 – Fotodokumentace výroby ovocné kytary

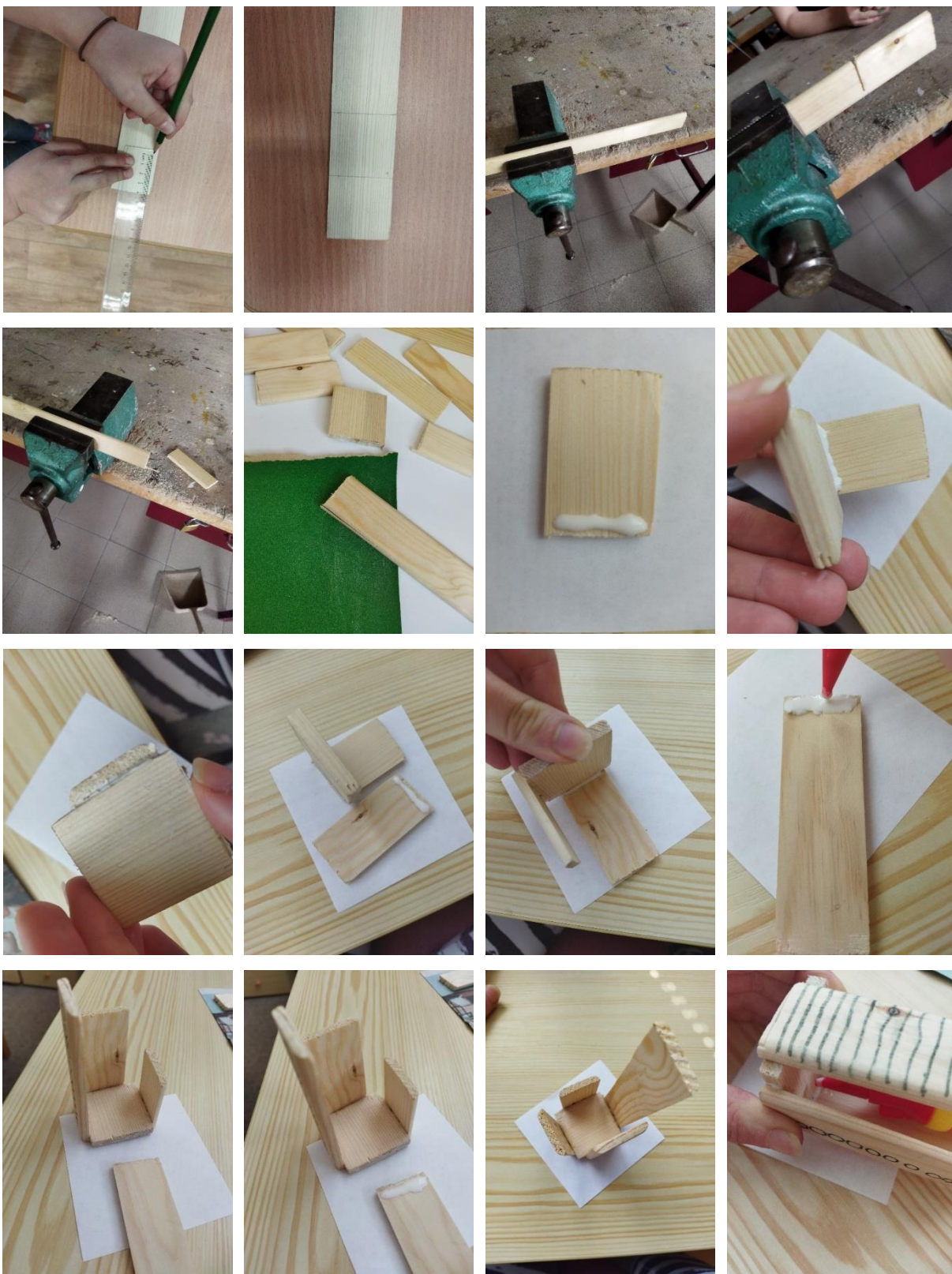
Obrázek 20: Výroba ovocné kytary, zdroj: vlastní tvorba

Příloha č. 13 – Fotodokumentace výroby bubnů

Obrázek 21: Výroba bubnů a polystyrenových paliček, zdroj: vlastní tvorba

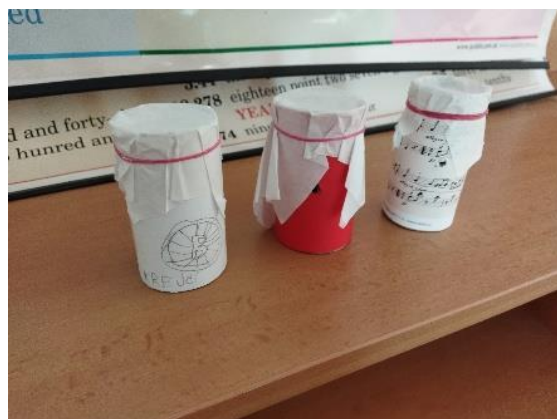
Příloha č. 14 – Fotodokumentace výroby dřevěného bubínku

Obrázek 22: Výroba dřevěného bubínku a korkové paličky, zdroj: vlastní tvorba

Příloha č. 15 – Ukázky některých výrobků žáků

Obrázek 23: Ukázky některých výrobků žáků, zdroj: vlastní tvorba

Anotace

Jméno a příjmení:	Pavla Richterková
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Jaromír Synek, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Netradiční hudební nástroje v hudební výchově na 1. stupni ZŠ
Název v angličtině:	Non – traditional music instruments in music lessons at primary school
Anotace práce:	Diplomová práce se věnuje výrobě a využití netradičních hudebních nástrojů na 1. stupni ZŠ. Práce obsahuje náměty na výrobu hudebních nástrojů a činností, ve kterých jsou využitelné při hodinách hudební výchovy.
Klíčová slova:	Hudební výchova, hudební činnosti, netradiční hudební nástroje, RVP ZV
Anotace v angličtině:	The thesis focuses on the creation and use of non – traditional musical instruments in the first half of primary school. The thesis contains suggestion for creations of musical instruments and activities during which they can be used in music lessons.
Klíčová slova v angličtině:	Music, musical activities, non traditional music instruments, RVP ZV
Přílohy vázané práce:	
Rozsah práce:	107
Jazyk práce:	Český jazyk